

de Estimație

ION GORUN

Lit. rom. modernă
~~nr. 4033~~

1098655

Știi românește?

Câteva observații asupra limbii, —
— cum se scrie în vremea de față

1208

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
SEMINEARUL DE ISTORIA LITERATURII ROMÂNE MODERNE

A. S. S. S.

BUCUREȘTI

1911

~~B.179~~
~~580~~

1073 / 47

ȘTII ROMÂNEȘTE ?

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota

I 121291

Inventar

Fgh h12

Biblioteca Centrală Universitară

7.121291

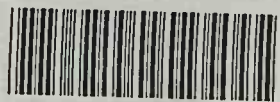
Inventar 794412

MF370/55

422061

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C794412

Lui

George Cosbuc

Strâng la un loc aceste articole, cu îndreptări mai mult de erori tipografice, din ziarul în care au fost publicate pentru întâia oară, popularul „Universul“.

Le-am dat numai o altă succesiune, nu și o altă formă, în credința că vor putea folosi la ceva și așa cum se înfățișează.

Ion Gorun.

Suntem vr'o câțiva cărora gazetele ne strică totdeauna bucuria de sărbătorile Paștilor, cu stăruirea lor de a ne vorbi despre sărbătorile *Paștelui*. „Paști“ este iarăși unul din pluralele asupra cărora lucrează îndemnul unora de a le reduce la o analogie oarecare; de astădată influențează aci *Crăciunul*, iar Paștile primesc siluirea și pentru asemănarea cu singularele ce se articulează cu *le*, — de pildă : peștele.

— „Ce Paște frumos !“ scrie un gazetar sau chiar un literat de-ai noștri. — Ce să pască? răspund eu; un bou cuminte paște frumos, — și asta oricând, nu numai la Paști.

Vorba ce se repetă în totdeauna în sărbătorile Paștilor :

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
SEMINARUL DE ISTORIA LITERATURII ROMÂNE MODERNE

1728
1910

Crăciunul al sătului

Paștele al fudului, —

este și ea schimonosită ; de sigur că s'a zis, și trebuie să se zică : „*Paștile ale fudului*“. Dar când stâlcești vorba veche și înțeleaptă, n'ai, zău, de ce să te fudulești.

Tot analogia este care îi face pe unii să nu mai vrea să țină socoteală de particularitatea unor verbe din limba românească de a rămâne neschimbate la persoana a treia a singularului și pluralului timpului prezent; de pildă: „*Senatorii votez*“, scrie un reporter parlamentar ; — „*deputații aplaud*“, — întocmai la fel cum ar zice „*senatorii dorm*“ sau „*deputații petrec*“... Este și uniformizarea inversă : „*senatorii doarme*“, „*deputații petrece*“, — după analogia „*senatorii votează*“, „*deputații aplaudă*“, — dar trebuie să recunoaștem că această învoire n'a intrat încă în limba scrisă ; vremea nu e pierdută !

E foarte simplu, firește ; nu este vorba decât de o regulă gramaticală : verbele de conjugarea întâia... etc. Dar este un control și mai simplu : este controlul urechii românești care se revoltă când îi spui că „*senatorii când nu votez, doarme*“

este simțul cel bun și drept al limbii, care nu se înduplecă în ruptul capului să admită un asemenea lucru decât în forma : „senatorii când nu votează, dorm^t. Cel mult ar admite unele licențe poetice ; dar așa ceva nu e poetic deloc.

Și mai mare încurcătură decât singularele și pluralele acestea pricinuesc unora acordurile cu *al cărui, al cărei, a căror, ale cărui, etc.* În proza tipărită a unor literați am citit deunăzi o istorie despre « redingotă *ale căror* aripi fâlfâiau fantastic »... Nu mai e vorba despre compozițiile grăbite ale unor gazetari, cari mai în totdeauna nimeresc aceste acorduri... de-a 'ndoasele. Ei ar fi fost în stare să ne vorbească despre niște aripi *ale cărei* fâlfâire dau eleganță și interes redingotei fantastice, — acordând astfel de două ori greșit, acolo unde literații, ca profesioniști mai dela toartă, greșesc numai odată, și o nimeresc pe jumătate. „Aripele *a căror* fâlfâire“ și „redingota *ale cărei* aripi“, firește, așa se zice ; și este iarăși foarte simplu, — de și negreșit mai puțin simplu decât *bonjour*.

„*El însuși, ea însăși*“, etc. — pricinuesc

iarăș multă bătae de cap unora, — sau mai bine zis nu le pricinuesc nici una, căci nu se sfiesc să le trântescă mai în totdeauna la întâmplare, — și întâmplarea mai adesea e dușmana nimerelii.— „Liberalii însăși“, ne spune un redactor politic dela o gazetă, „recunosc“... Nu mai știm ce recunosc, dar suntem siguri că în tot cazul nu perfecțiunea acestui acord. — „Aceste cauze însuși“, îl fac pe altul să ajungă la niște concluzii cari vor fi poate conforme cu logica, dar cu gramatica se ceartă amarnic de tot. — Simplu iarăși : — Eu însumi, tu însuși, el însuși, noi înșine, voi înșivă, ei înșiși, — toți știm cum se zice bine și corect, — dar... n'avem vreme să ne gândim la haină când ne muncește ideea, — și de aceea îi dăm uneori drumul în lume așa în *négligé*.

* * *

Toate acestea sunt observări pe cari ni le sugerează spicuirii întâmplătoare prin cărți, reviste și gazete ; *metoda* deci le va lipsi ; dar noi ținem să nu le lipsească

numai ceea ce este esențial: justetea și interesul, — adică justetea observărilor și interesul pentru chestiunile de limbă ce aduc în desbatere.

Ne-am întâlnit odată cu un distins poet al nostru asupra observării că unii scriitori moldoveni folosesc pluralul *fragii* în loc de *fragile*, cum rostesc și scriu ceilalți români. — «Ce fragi frumoși» ! sau „*fragii aceștia* nu sunt bine *copti*»... Poetul eră ispitit să vadă aci o particularitate lingvistică analogă cu aceea a substantivelor cari, masculine la singular, iau forma feminină la plural : *măr, mere* ; la *fragi*, lucrul ar fi invers : feminină la singular, *fraga* devine masculină la plural : *fragii* ! — Mai probabil e că avem aface cu o simplă greșală de limbă, determinată tot prin înrâurirea analogiilor. Acel *i* dela pluralul feminin, când cuvântul însuși nu e prea femeesc, ca tocmai *femeile*, ispitește să se ia cuvântul drept masculin, și să se zică *fragii*, cum se zice *cartofii* în loc să se zică corect *fragile*, cum se zice *nucile*.

Tot așa am întâlnit zilele acestea într'o gazetă pluralul masculin *soarfecii* dela singularul feminin *soarfeca* ! — Era vorba

de „niște foarfeci foarte *ascuțiți*“... Pe nici un român însă nu l-am auzit zicând altfel de cât „foarfeci *ascuțite*“. Astfel se ilustrează, credem, și mai bine greșeala care se face cu *fragii*.

* * *

Am fi nedrepti însă dacă am găsi prin gazete numai greșeli, și nu am releva și... îndreptări, ca să zicem așa. — Iată una asupra căreia atrage atenția un gazetar altuia, care scrisese, se vede tot din prea multă grabă, despre o chestiune „iritantă, ce orice lucru *inutil și de prisos*“. (Ciu-dată *graba* aceasta, de a serie *mai multe* cuvinte decât e strict necesar!) — „*Și de prisos* eră în adevăr de prisos, ca orice lucru *inutil*“, — zice confratele cu îndreptarea. Perfect; tot ce e *inutil* e de prisos. și tot ce e de prisos e *inutil*. Cu toate acestea par’că totuși ar fi o nuanță deosebită de înțeles între aceste două cuvinte.

Inutil se zice pe românește *nefolositor*. Iată cu adevărat unul din cuvintele cu cari nu s’a îmbogățit limba noastră cu mult mai mult decât cu faimosul *voiaj*. Cu toate acestea pentru unii scriitori, și în deosebi pentru unii gazetari, el este

de o mare scăpare în momente de... grabă. El le servește, indiferent, fie pentru *nefolositor*, fie pentru *de prisos*, fie pentru *zadarnic*; toate se confundă într'una și sunt, pur și simplu, *inutile*; afară de cazul, citat mai sus când sunt și inutile și de prisos. — Mai mult: S'a văzut cuvântul *inutil* întrebuițat și pentru ceeace, în realitate, e de-a dreptul rău, fără cale, condamabil, deplorabil. Firește că ceeace o rău, nu poate fi folositor, deci e *inutil* într'un înțeles oarecare; dar scriitorul, și atunci când nu e decât gazetar, trebuie să caute și să întrebuițeze nu termene aproximative, exprimând numai în parte ideea ce vrea să înfățișeze, ci calificative întregi, îmbrățișând-o întreagă.

Și zadarnicul e inutil, și inutilul e zadarnic;—dar ce-ați fi zis de Eminescu dacă în loc de: „zadarnic după tine eu mâinile-mi întind“, ar fi scris:

„Să'ntind a melebrațe spre tine-i inutil“?

Nuanțele acestea de înțeles, între *zadarnic*, *de prisos* și *nefolositor*, — care acesta din urmă cuvânt ar putea face și singur oficiu deplin în locul nefolositorului *inutil*,—le prinde de sigur orce în-

țelegere neaoșă românească ; — de aceea,
nu zicem că e zadarnic sau inutil, dar
zicem că e de prisos să mai continuăm
pe tema aceasta.

IMBOGĂȚIREA LIMBII

Noi românii avem un mare noroc, de care însă trebuie să ne folosim cu multă băgare de seamă. Norocul nostru este că avem părinți și frați foarte bogați, de la cari putem să ne împrumutăm cu multă înlesnire de câte ori simțim trebuința unui cuvânt nou în limba noastră, îmbogățindu-ne-o astfel pe calea cea mai firească și mai legitimă. Dar băgarea de seamă deosebită ne-o impune tocmai marea înlesnire cu care putem să dăm iama în acele bogății ca într'ale noastre,—căci nu e frumos în nici un caz, și poate să fie uneori incomod pentru noi înșine, a împrumutà așa fără nici un rost și pe nea-lese, și trebuincioase și netrebuincioase, a ne umplea „magazinul literar“ cu vrute și nevrute, așa în cât să ne rătăcim printre

rafturile prea încărcate și să nu mai știm a deosebi ceea ce este înfrumusețare de săvârșitoare de ceea ce este împestritare ridicolă.

În cursul vremurilor, noi am împrumutat unele și dela vecini și rude prin încuscrire, nu numai dela rudele de sânge. A fost printre noi, mai acū câteva zeci de ani, o samă de învățați cari țineau morțiș să ne lepădăm de împrumuturile acelea; dar nu s'a putut, și nici nu eră de gândit să mai smulgi tu din limbă ceea ce era înrădăcinat acolo și crescut una cu chiar trupul și ființa ei.—Astea o să ne rămână de veci, și ca semn și dovadă de atingerile ce am avut cu popoarele dimprejurul nostru, semn și dovadă însă ce cu atât mai puternic vor face să reiasă de-a pururi caracterul fundamental latin al rasei noastre.

Nu vom mai împrumuta deacuma dela vecini și cuscri,— adică *nu trebuie* să mai împrumutăm; n'avem nevoie nici să *fabricăm* cuvinte, ca bieții noștri vecini unguri, cari din nesfârșitele combinații ale unei serii de trupine și sufixe își încropesc pe zi ce trece o limbă tot mai

răstită și mai bolovănoasă. Avem patrimoniul nostru.

* * *

Unul din cuvintele mai de curând introduse în limba noastră, — până acum nu-l întâlnim, ce e drept, de cât la Palatul Justiției — foarte adesea aci, — și prin ziare, mai rar, — este acel *or*, care n'are aface nimic cu vechiul *or* sau *ori* al nostru. Or așa, or aminteri, franțuzescul *or* dă năvală să-și facă loc statornic și în limba românească.

Zicem că e *franțuzesc* acel *or*, cu toate că originea lui e veche latină și orce dicționar ne învață că el vine dela *hora*, care ne-a rămas nouă, românilor, numai sub forma de *oră* (este neîndoios că trebuie să-l fi avut în limbă înainte de slavonul *ceas*), dar altor frați de-ai noștri le-a servit pentru făurirea și a altor înțelesuri înrudite: *or* sau *ora*, care ar fi pe românește ceva așa ca *acuma*, într'un înțeles oarecare, ce vom lămurii mai deaproape în continuare. Dar zicem că e franțuzesc acest *or*, fiindcă noi din limba franțuzească ne repezim să-l luăm și să-l facem al nostru.

Sunt unii cari se împotrivesc acestei frățești împrumutări (—vedeți cum și în limbă am ajuns să dăm *împrumutului* un înțeles ce nu mai implică în nici un fel restituirea!—) pe temeiul ființării unui alt *or* sau *ori*, cu alt înțeles, în limba noastră. Dar acesta n'ar fi un motiv. Și în franțuzește mai este un *or*, cu un alt înțeles, și în toate limbile există cuvinte ce se scriu și se pronunță cu desăvârșire la fel, și totuși au înțelesuri deosebite. S'au uitat oare pildele din Constantin Negruzzi? „Maică-ta, de-i *vie*, o să-i spui să *vie*, pân' la noi la *vie*“, — sau: „Fată *Sară*, vin' la noi pe *sară*, să vezi oul cum se *sară*“, și s'ar mai fi putut adăoga aci și alte exemple cari să *sară* ori cui în ochi... Dar este adevărat că acel *or* de care ne e vorba, sună, poate numai așa deocamdată ca orice lucru nou, nițel cam straniu urechilor românești.

Incalte dacă ar fi întrebuintat în totdeauna în înțelesul lui propriu. Acest înțeles, se știe,—adică o știu unii, dar alții nu prea,—este acela al unei conjuncțiuni care leagă cele două premise ale unui silogism. De pildă,—fiindcă o să ne înțe-

legem mai bine cu pildele,—zicem: Toți oamenii sunt muritori, — *or* sau acuma: Mitică e om,—deci sau prin urmare: Mitică e muritor, — deși, în treacăt fie zis, silogismul acesta poate să păcătuiască în esactitate, de oarece sunt unii cari ar putea pretinde că Mitică, în felul sau de felul lui, e nemuritor.

Dar câți sunt, din cei ce vor să încetățenească pe *or* la noi, cari să-l și pună la locul lui potrivit?—Nu toți, în tot cazul, și poate că și din această pricină nu va rămânea, ci va fi și el un cuvânt trecător, cum au mai fost, prin limba noastră.

* * *

În cele din urmă, cu toate cuvintele nouă introduse în limbă, vorba este dacă ele vor reuși să se mențină, să se încetățenească trainic, — și în privința aceasta avem votul universal mai înainte de a fi adoptat pe cel politic. După ce se conduce acest vot universal, care primește unele cuvinte nouă, respinge pe altele și tolează provizoriu pe cele mai multe?—ar fi cam greu de deslușit cu deamănuntul. Oamenii de știință cari migălesc asemeni

chestiuni vor putea încerca s'o facă; — noi laicii însă, cari avem privilegiul de a ne putea strecura mai ușor printre atari întrebări spinoase, vom zice că este pur și simplu bunul simț al limbii acela care face alegerea aci, și acest bun simț al limbii pot să-l aibă într'o măsură mai mare literații,—înțelegem pe literații artiști,—dar în colo poate să sălășluiască în orice înțelegere — să zicem cuvântul la modă: în orice *mentalitate* specific românească.

Întrebarea e: *îmbogățim* limba cu cuvintele pe cari pretindem să le adăogăm la dicționarul ei? Și întrebarea nu e de prisos, căci știm cu toții că se întrebuintează astăzi, în vorbire și în scris, numeroase cuvinte de curând sau chiar mai de mult împrumutate fără nici o trebuință bine simțită, din limbile înrudite, neolatine, și cu deosebire din cea franțuzească. Am putea chiar să împărțim neologismele acestea în: cuvinte necesare, pentru noțiuni sau nuanțe ce nu-și găsesc exprimarea în vechea limbă românească, istorică și poporală,—în cuvinte de prisos, pe cari timpul se va însărcina să le cu-

rețe din limbă, cum se spulberă în vânt tot ce e pleavă,—și în sfârșit în cuvinte cari pot stăruî alături de altele mai vechi cu însemnarea înrudită și, fără ca să fie numaidecât nevoie ca unul din ele să biruiască și să alunge pe celalt, să se diferențieze cu încetul ca nuanță de înțeles sau chiar să ajute, să determine, o astfel de variare.

Unul din exemplele cele mai vorbitoare despre niște cuvinte ca acestea din urmă, îl avem în: *timp* și *vreme*. Nici *timpul* nu va scoate *vremea* din limbă, nici *vremea* nu va rămâne să troneze singură în acest înțeles. Dar nici nu se mai acopăr pe deplin sferile acestor noțiuni, după cum se poate vedea și mai lămurit din unele derivate ale lor. De pildă s'a zis și se zice în pitoreasca noastră limbă populară: *vremulește*, ceea ce niciodată nu s'ar putea înlocui prin... cum s'ar zice dela *timp*?—*timpește*?... Pe de altă parte însă nici pentru *timpuriu* nu prea vedem cum am zice *vremuriu*; pentru *vremelnic*, *timporar* mai curând; pentru *de vreme*, *de timpuriu*, deși par'că ar începe să se desprindă și aici o nuanță. Dar pentru

de vreme ce, a se zice, cum încearcă unii, *de timp ce* (de vreme ce trebuie să dăm și acest exemplu), nu credem că e o înlocuire ce va putea triumfa.

Iată dar, din lupta a două cuvinte între ele, rezultând o îmbogățire a limbii; și s'ar putea cită exemple de acestea numeroase,—uite chiar cuvintele: *exemplu și pildă*; de ce uneori ne vine mai bine la socoteală să întrebuițăm unul, iar alte ori altul din aceste două cuvinte? Urma va arătă, și va deslegă multe din aceste probleme.

Până una alta, să ne ferim cel puțin de acea împopoțonare—ceeace nu e o îmbogățire—a limbii, care îi face pe unii să ne vorbească de „inutilul de prisos“, de „realitatea adevărată“ sau de alte asemenea. Escese de expresii ce „preferă mai bine“ să întrebuițeze, decât să vorbească și dânsii ca oamenii.

CUVINTE ȘI ÎNȚELESURI

Când se mai încumetă cineva să mai aducă vorba despre stricătorii și despre stricățile de limbă, el trebuie să știe, și firește știe de mai nainte, că n'are să hotărăscă pe mulți să-și îndrepte vorba sau scrisul, dar că mulți au să se ridice împotriva-i cu mirare sau cu dispreț, ori, dacă se poate, și cu una și cu altul.—„Cum dom'le să mă învețe pe mine limbamea“?—Sau: „Poftim, de ce le arde ăstora acum!“... stabilit fiind, și indiscutabil, că nu importă *cum* spui, ci numai *ce* spui,—chiar d'ar fi să spui un lucru așa încât să-l înțelegi numai tu singur,—și încă!

Ba poți s'o pățești și mai rău. De pildă, pe când tu îți închipui că dai altuia sfaturi bune, că îl înveți, chipurile, câte ceva, să te pomenești că se repede să te învețe

el pe tine! — Aşa, n'apucasem să rostesc câte ceva pe-acolo cu privire la „îmbogăţirea limbii“, mă şi bombardă unul cu o cartă poştală neilustrată şi neiscălită, prin care îmi aduse la cunoştinţă că nu se zice „îmbogăţirea“, ci „înavuţirea limbii“, fiindcă aşa ar fi zis părintele nostru literar Eliade.

Părintele nostru Eliade a zis el multe în multe feluri, şi dacă autorul cărţii poştale neilustrate şi neiscălite i-ar cunoaşte cu adevărat întreaga activitate literară, aşa cum ar fi să reiasă din familiaritatea cu care amînteri vorbeşte despre dînsul, ar putea să ştie şi altceva şi mai multe decât vrea să mă înveţe pe mine. Dar eu zic să-l lăsăm în pace pe Eliade, acolo unde trebuie să-l aşeze pietatea noastră recunoscătoare pentru multele şi felurile silinţe ce şi-a dat, pe timpul când se umblă mult mai mult pe dibuite decât astăzi, în ce priveşte îndrumarea şi dezvoltarea limbii noastre literare.

Să vedem însă ce e cu „îmbogăţirea“ şi „înavuţirea“. — Încercările *puriştilor* de odinioară, de a scoate din limbă cuvîntul *bogat* şi a-l înlocui pe de a'ntregul cu

avut, trebuie să recunoască oricine astăzi că *nu* au reușit; în popor auzim vorbindu-se de *avutul* cutăruia sau cutăruia,— dar când e vorba să ni se spună cum se numește omul care stăpânește mult *avut* sau multă avere, sau *avuție*, atunci tot românul zice: e un om *bogat*.

Bogăție e una, *avutul* e alta. *Avutul* poate să fie de orice fel, — nu urmează numai decât să fie îmbelșugat. Nu se aude oare și vorba: are puțin *avut*? Ce ne-am face atunci fără de cuvântul *bogat* în limbă, care să ne arate și *avutul* mult, strâns în stăpânirea unuia? Ce ne-am face, dacă ar fi să rămânem cu vorba, de toți cunoscută:

*Ce-am avut,
Și ce-am pierdut?...*

Și e oare tot atâta a se zice „o limbă bogată“ sau „o limbă... avută?“... Chiar ca sunet pare că e altceva, mai plin, mai întreg, mai... bogat.

Dar la ce să se mai discute asemenea lucruri, câtă vreme este o lege mai presus de orice discuțiune, aceea care *ne impune* în limbă cuvintele peste tot rostite de popor. Numai provincialismele pot fi și

sunt discutabile, și chiar și acestea pot fi cuprinse în chip statornic în limba obștească și literară, prin singura voință și prin singurul decret al scriitorilor de talent, cari știu să lege de ele imagini sau gândiri, cu cari *îmbogățesc* în acelaș timp și patrimoniul intelectual și pe cel lingvistic al nației. Dar și mai presus de orice scriitor de talent, și chiar de geniu, stă poporul cu limba pe care o vorbește, cu cuvintele pe cari le-a primit peste tot, și a legat de ele parte din înțelegerea, din gândul, din sufletul lui. Acestea nu le mai putem smulge de acolo,—iar dacă ne-am încăpățână să nu le mai întrebuițăm, n'am face decât să ne depărtăm noi înșine de isvorul adevărat și pururea viu, din care singur vom putea crește limba românească, tot atât de vie, până la bogăția și însemnătatea oricărei alte limbi culturale.

* * *

Când e vorba de felul în care unii scriu și o chinuesc, biata limbă românească, nu e numai de *gramatică*,—cum strâmbă mulți din nas par'că ar fi vorba de o în-

deletnicire de rândul cel mai de jos ; ci e vorba și de așezarea cuvintelor, o disciplină ceva mai de rang — *sintaxă*, mă rog!—(par'că sintaxa n'ar fi și ea tot gramatică...) — și e vorba și de *înțelesul* pe care cuvintele îl au sau îl capătă prin așezarea lor.

Putem să avem o frază gramaticalmente foarte corectă,—dar de o redactare... neisbutită: să luăm de pildă una din cele cari se repetă mai des prin ziarele noastre:—*„Din cauza sărbătorii de mâine, ziarul nostru va apărea poimâine la orele obișnuite...“*—Să lăsăm „orele“ în loc de ora;—dar această frază, deși gramaticalmente aproape perfectă, în realitate nu spune cecece ar voi să spună, ci spune, dacă nu cu totul, dar cam altceva.

Ce vrea să spună redactorul, sau secretarul de redacție? El vrea să înștiințeze pe cititori că a doua zi fiind sărbătoare, ziarul nu va apărea. Dar ce spune el, după felul cum și-a ticluit înștiințarea? Spune că din cauza sărbătorii ce este a doua zi, ziarul va apărea a treia zi la orele obișnuite;—de unde rezultă că dacă a doua zi n'ar fi sărbătoare, a treia zi ziarul

n'ar apărea „la orele obișnuite“, ci... la altele.

Cât de ușor este să spui ceeace vrei, dacă nu te căznești s'o învârtești.. ceva mai aminteri decât toată lumea!—„Mâine fiind sărbătoare, ziarul nostru nu va apărea“ ;—sau, ca să nu se creadă că din cauza acelei sărbători ziarul n'are să mai apară de-acî în vecii vecilor :—„Din cauza sărbătorii de mâine, numărul viitor (sau următor) al ziarului nostru va apărea poi-mâine“, — și atunci poți să adaugi, prin exces de precizare, și : „la ora obișnuită“... In sfârșit,—pot să fie numeroase felurile d'a se anunța această întrerupere de apariție,—dar tocmai fiindcă sunt așa de numeroase, te miri cum unii au căzut asupra modului de anunțare celui mai... impropriu.

Să mai dăm un exemplu, — fiind bine înțeles că le luăm la întâmplare și fără nici o altă preocupare decât aceea a dragostei ce avem pentru limba, stilul și compoziția românească... In „Monitorul Oficial“ s'a publicat o decizie ministerială prin care se spune că : „Toți școlarii, afară de cei din Universitate, nu au dreptul de

a se căsători»; și se adăugă că: „Cei cari vor contraveni acestei dispozițiuni, vor fi eliminați din școală“...

Evident că această decizie, în forma în care s'a redactat, spune altceva decât ceea ce voia să spună...—„Toți școlarii nu au dreptul de a se căsători?“...—din contră, toți școlarii *au* dreptul a se căsători, întru cât vor îndeplini cerințele impuse de codul civil. Dar autoritatea școlară nu tolerează școlari căsătoriți decât în Universitate,—asta e altceva! — Lucrul nu știrbește „dreptul de a se căsători“, ci face atent numai asupra unei consecințe ce ar rezultă de pe urma folosinței de acest *drept* din partea „școlarilor, afară de cei din Universitate“.—Ești căsătorit? nu te primesc în școală;—te-ai căsătorit? te dau afară din școală. Perfect. Dar... toți școlarii *au* dreptul de a se căsători, dacă vor fi majori și nu va fi o altă împiedecare legală; această decizie ministerială *nu e* împiedecare de a se căsători, ci numai împiedecare de a urmări cursurile școlare, pentru cei căsătoriți.

Eră oare așa de greu să se aleagă și să se așeze cuvintele astfel, încât din așe-

zarea lor să rezulte... ceeace ai voit să spui?... Unii cărcotași ar mai putea să întrebe: dacă ne spui că „toți școlarii nu au dreptul de a se căsători“, asta va să zică, atunci, că sunt și unii cari au acest drept?... Sau cum?... Dar să n'o mailungim. Ajunge cât am spus.

* * *

Cei mai vinovați de stricarea limbii la noi sunt însă fără îndoială *traducătorii*, —atunci când, chiar știind destul de bine românește, se grăbesc, —și cel puțin nouă zeci la sută sunt aceia cari, dintr'o cauză sau alta, se grăbesc. Acest lucru avem să-l cercetăm, cu vrerea și bunăvoința cititorilor noștri, pe îndelete mai încolo.

MĂRUNȚIȘURI

Da, e vorba de lucruri mărunte. Ce poate fi mai mărunț, în adevăr, decât o vorbă ca: *eu, tu, el*; sau prepoziții ca: *de, cu, în* și altele. Și cu toate astea câtă bătae de cap și câtă încurcătură nu pricinuesc aceste mărunțisuri unora dintre scriitorii noștri, și mai cu seamă traducătorilor! Vezi că limba noastră e ciudată și capricioasă când e vorba de întrebuintarea acestor cuvintele mărunte, și nu se potrivește, în această privință, cu nici o altă limbă,—uneori nici cu celelalte limbi neolatine.

Când trebuie să zicem, și să scriem: „*eu am zis, eu am făcut, eu am scris*“ cutare lucru?—și când e de ajuns, ba se impune în vorbirea și scrierea corectă, să zicem și să scriem numai: «am zis, am

făcut, am scris» acest lucru sau altul ? S'ar părea că e simplu: zic și scriu *eu*, atunci când accentuez pe acest *eu* (și tot așa pentru celelalte pronume personale) și nu-l mai zic și nu-l mai scriu când nu-l accentuez. Așa dar când vreau să zic *eu*, și *nu altul* a făcut cutare lucru, îl rostesc și-l scriu pe acest *eu*,—aminteri nu.—Nu este tocmai așa; sunt și unele nuanțe mai subțiri de cât aceasta : „*Tu* așa spui, dar *eu* nu pot să cred“,—aceasta nu însemnează că *numai eu* sunt cel care nu pot să cred ce spui tu și *numai tu*, sau că *eu în deosebire de altul* nu cred. Ci este totuși, fără îndoială, oarecare apăsare, și asupra lui *eu*, și asupra lui *tu* din fraza de mai sus.

Dar până să ajungem la nuanțări mai fine, putem, și poate fi mai ales de folos, să ne oprim asupra unor întrângeri cu adevărat grosolane ce se comit împotriva spiritului limbei noastre, cu deosebire sub influența unor limbi străine, din cari se traduce sau în cari se gândește. Sunt, cu adevărat, unele limbi în cari niciodată verbul nu se întrebuintează fără pronume. Cu franțuzeasca tot am mai putea să facem

o deosebire, căci am avea pe *je, tu, il*, când noi nu le-am traduce,—ci am pune pe ale noastre *eu, tu, el*, numai atunci când am găsi în text *moi, toi, lui*. N'ar fi tocmai o regulă strictă, pe care să te poți bizui în totdeauna, totuși un oarecare îndreptar... Ce te faci însă cu limba nemțească, unde *ich, du, er, etc.*, sunt nelipsite, așa zicând *una* cu verbul în toate timpurile și în toate modurile personale (afară de imperativ) ?

De aceea mai ales în traduceri din nemțește găsești pe *eu, tu, el,...* fără nici o trebuință,—adică și mai rău: dând traduceri un aer străin,—par'că ai auzi pe un neamț vorbind românește stricat.

Fie că și din franțuzește... (sau din englezește?)—Fiindcă avem la îndemână o traducere despre care mai vorbim aici ¹⁾ să luăm tot din asta câteva exemple; — de altfel este indiferentă cartea, pe noi interesându-se numai cuvântul,—și sunt atâtea la fel !

1) În culegerea de față, articolul în care se mai vorbește despre această traducere o așezat mai la urmă, sub titlul „Cum traducem“.

E vorba, în o traducere a tragediei «Iuliu Cezar» a lui Shakespeare, despre accesul de epilepsie al triumfătorului reîntors la Roma. Brutus, Cassius, Casca, vorbesc:— „*El* a fost lovit de un acces de nădușeală“, spune Casca. La ceea ce, Brutus ripostează: — „Aceasta prea se poate, căci *el* suferă de epilepsii“;—apoi:— «Ce-a zis *el* când a revenit în fire?» (După cum vedeți, se mai pot admiră și alte frumuseți de traducțiune...) — „Eh bine, — zice Casca,—*el* și-a rupt haina... și atunci *el* căzù la pământ. Când își reveni în simțire, *el* a zis că roagă pe prea cinstitii s'o atribue infirmității sale“... Intreabă iar Brutus:— „Și după aceasta *el* s'a depărtat atât de posomorât?“ — Iar Cassius vrea să știe: „Ce-a zis Cicero la toate astea?“ — La care Casca răspunde:— «*El* a vorbit grecește». — «Și ce voiă *el* să spue?» se mai interesează Cassius... Ș'așă mai departe, acest abuz de pronume se revarsă potop peste toată traducerea:— „Ascultați-l, *el* începe iarăș (I) cuvântarea sa!“ — „Rupeți-l în bucăți; *el* e un conspirator“... Dar și ce ciudat sună româneasca asta

Caré din dumneavoastră, stimați cititori, n'a discutat măcar odată în viața lui faimoasa chestie a... paharului *de apă* sau a paharului *cu apă*?

Noi credem că o asemenea discuție n'au putut s'o provoace decât unii ca aceia cari *au învățat limba românească* după calapodul altor limbi, — dar nu i-au pătruns bine spiritul și nu i-au înțeles subtilitățile.

Argumentul celor cari țin la paharul *cu apă*, este... claritatea. Cică zicându-se pahar *de apă*, s'ar putea întâmpla confuzie,—adică ar putea să fie cineva care să creadă că e vorba de un pahar ce n'ar fi de *sticlă*. Legitimă îngrijorare, cu adevărat!

Dar argumentul celor ce țin la paharul *de apă*, este pur și simplu că *așa se zice*, și ceeace se zice așa, nu e în căderea nimănui să vină să îndrepteze, chiar nici pe motive de „mai mare claritate“.

E însă ușor de demonstrat, că dacă e vorba de claritate, apoi pe aceasta nu ne-o hotărăște, în definitiv, nici faimosul *cu*. În adevăr, dacă voi zice: „am băut un pahar *cu apă*“, — n'ar putea oare să intre în capul cuiva oribila bănuială că

am băut paharul cu apă cu tot?... Cel puțin cu aceeaș logică, cu care celalt se teme să nu cumva să cred că paharul din care am băut apa eră și el tot de apă!

Fiindcă, nu-i așa? dacă voiu zice : ai luat un rahat cu apă, voiu înțelege prin aceasta că ai băut nu numai apa, ci ai mâncat și rahatul. Atunci dar de ce ar fi altfel la *paharul „cu“ apă*? Ai băut apa, și ai mâncat și paharul.

Astfel ajung ei înșiși la absurd, cu argumentările lor, îndreptătorii de limbă. Din nenorocire, nu e de tăgăduit că au reușit să zăpăcească multă lume. N'am ajuns oare să vedem pe unii negustori că au ajuns până la „depozit“—sau chiar „depou“! — „cu mărșuri!“ „magazin cu haine, cu ghete, cu lemne“, după modelul, probabil : „mămăligă cu brânză“, pe când ar fi să ni se spună ce fel *de* depozit sau magazin este; așa s'a zis totdeauna românește, și așa e bine să se zică și de aci înainte.

Fie mai la urmă vorba și de un capriciu al limbii, sau de ceeace crezi dumneata că e așa; trebuie să-l respecti, fiindcă mul-

țimea îl va respecta totdeauna, și vei ajunge aminteri să vorbești altfel decât ea.

Niciodată românul nu-și va lua căciula înaintea unor astfel de *îndreptări*, ci va rămâne cu ea în cap, măcar că d-ta o să-l înveți că trebuie să zică „pe” cap. Da de unde! Pe cap dacă și-ar pune-o, ar rămâne capul afară din căciulă, și tot n’ar fi bine. Lasă-l să zică așa cum știe el,— că și-or fi având rostul lor și toate acestea, cari la o cercetare prea migăloasă ni s’or fi părând unora ciudățenii.

Să nu uităm vorba: „Limba veche și înțeleaptă”... Să avem, oricum, mai multă încredere în înțelepciunea ei, decât în acea o sfătoșilor cari îți amintesc proverbul cu oul și cu găina.

UN CUVINTEL BUCLUCAȘ

Prevedeam obiecțiunea ; ea intră tot în taimoasa controversă a paharului *de apă* sau *cu apă* : — «După d-ta, — îmi scrie o cititoare, — s'ar înțelege că pentru toate cazurile, fie plin sau gol, trebuie să se spună tot: un pahar *de...* Eu cred că este o deosebire care se face în limba noastră, întrebuițându-se prepoziția *de* pentru a arăta paharul *gol de...* apă, de bere, de vin, etc., și prepoziția *cu* pentru a arăta paharul *plin cu...* apă, bere, cu șampanie, etc“.

Cea dintâiu întâmpinare pe care o voi face la observarea stimatei cititoare va fi : Dar nu vă temeți, doamnă, că va veni numai decât un îndreptător de limbă care să combată și pe *de* al d-voastră, cum l'a combătut pe al meu, sub acelaș cuvânt

de *claritate*, și să spună: paharului *plin*, i se va zice *cu*, da; dar nici paharului *gol* nu i se va zice, câtă vreme va fi vorba de *întrebuințarea* lui, pahar *de...* ci pahar *pentru* apă, vin, bere, șampanie, etc.

Vedeți astfel că îndreptătorii de limbă ne vor ține de rău pe amândoi, și pe mine și pe d-voastră; ei vor rămâne rigizi și neînduplecați pe lângă paharul *de...* sticlă,—adică vor susține folosirea exclusivă a prepoziției *de* pentru a arăta *compunerea* obiectului despre care e vorba (de fier, de lemn, de sticlă).

Fiind amândoi în împotrivire cu acești îndreptători de limbă, n'ar fi oare mai bine să căutăm să ne împăcăm și să ne înțelegem împreună? Să încercăm; poate nu va fi așa greu.

Voiu începe eu, prin a recunoaște că aveți toată dreptatea să folosiți prepoziția *de* când e vorba de *întrebuințarea* obiectului: mașină de cusut, masă de scris, vas de flori; — vă voiu cere, în schimb, să-mi recunoașteți și mie că această prepoziție *de* are, ca și în alte limbi, așa și în limba românească, *mai multe* accepțiuni, și că printre acestea, una este și

acea care arată *cantitatea*, fie precisă, fie vagă: un car de fân, un braț de lemne,— un pahar de apă.

Și vă voi mai face apoi să observați un lucru: înțelesul acesta din urmă al prepoziției *de* în limba românească trebuie să fie mult mai vechiu, căci e neîndoios, cred, că a existat pe vremea când încă românul nu avea câte un receptacol anume pentru fiecare băutură, ci bea și apa și vinul și moarea de curechiu din acelaș caliciu, care mai adesea poate eră o simplă oală.

Azi, firește, avem nevoie de prepoziția *de* și pentru a arăta *întrebuințarea* paharului, căci astăzi în casele mai bune se consideră ca o lipsă de bon-ton a se bea, de pildă, un vin de Drăgășani dintr'un pahar de Bordeaux, — necum apă dintr'un pahar de șampanie sau — horribile dictu !—țuică dintr'un pahar de apă...

Dar vă rog, stimată cititoare, spuneți dacă după citirea pasagiului de mai sus, în care am tolosit prepoziția *de* în diferite accepțiuni, ați rămas cu vre-o nedumerire în privința înțelesului?... De sigur că nu; prin urmare vedeți că nu este nici

o nevoie a se isgoni acest biet cuvântel din nici unul dintre vechile și numeroasele lui înțelesuri, sub cuvânt de mai mare claritate sau exactitate.

Este un cuvânt-cameleon, e adevărat, dar poate că tocmai acest lucru face farmecul lui. Ați băgat de seamă mai sus, când am vorbit de vinul *de* Drăgășani... Iată o altă accepțiune a cuvântelului, arătând originea sau proveniența. Indreptătorii de limbă, par-că-i vezi sărind: “vin dela Drăgășani!” sau «vin din viile de prin preajma comunei urbane Drăgășani cum și a comunelor învecinate»!... Ar fi foarte precis, foarte exact,—ei, dar aceasta nu va opri pe român niciodată să zică și mai departe, pur și simplu, confuz și incorect, vin *de* Drăgășani, măcar că vinul nu e (când este) decât numai de zeamă de struguri... pardon, *din* struguri!

Dar citiți încă odată aceste rânduri de la început, însemnați de câte ori prepoziția *de* se repetă în toiul acestei convinse dar cam încurcate argumentări, și căutați—veți găsi foarte ușor—și *alte* accepțiuni, afară de cele enumerate anume mai sus, ale micului și buclucașului *de*. Sau în pro-

prile d-voastră scrise, în orice scrisoare, — în câte feluri îl folosiți? Faceți o încercare.

Dar să mai luăm,—mai avem nițel timp și loc,—și alte câteva exemple. Să luăm *lemnul*. Avem *lemn de foc* sau *de construcție*,—întrebuințarea; avem *lemn de cer* sau *de tag*,—materia; avem *lemn de un stângen*, *de un metru*,—dimensiunea.— Chiar dacă ne-am opri numai aci,—pentru ce n'am putea dar întrebuința pe *de* și la faimosul nostru pahar, atâtcând e vorba de compunerea lui, cât și de întrebuințarea lui, și de asemenea și când vrem să nu însemneze decât cantitatea?

Sper, doamnă, că afară de gramatică vă ocupați (și vă felicit de o potrivă și pentru una și pentru alta) și de gospodărie. Ce ziceți de rețeta următoare: „O mână *de stafide de Constantinopol*, o jumătate *de duzină de ouă*, o oacă *de făină de prima calitate*, unt *de vacă* și zahăr *de ajuns*, e tot ce trebuie pentru un cozonac *de două kilograme de toată bună-tatea?*...”

E bună rețeta?... Nu știu din punctul de vedere gospodăresc,—dar cred că din

acela al limbii o va înțelege oricine, măcar că am folosit pe *de* în o mulțime de accepțiuni. Apoi dacă îmi dați voie, doamnă, ca să rămân la cea dintâi din ele, să zic: «o mână *de* stafide», fără să mă învățați că ar fi corect să zic o mână *cu* stafide,— lăsați-mi și paharul meu *de* apă în *aceeaș* accepțiune; — iar eu, în schimb, nu voi pretinde niciodată ca dumneavoastră să vă beți cafeaua *cu* lapte din paharul *de* ceaiu, dar voi înțelege în totdeauna, și nu voi avea nimic de zis, și dacă vă veți lua cantitatea obișnuită *de* lapte în paharul *de* apă.

De, poate c'ar fi bine ca buclucașul acesta cuvîntel să aibă numai *unul* și *singur* înțeles. Aș vrea și eu să fie așa; dar dacă e altfel, ce să-i facem?— Vreți să mai scădem din ele? Bucuros, dar mă tem că n'o să se învoiască și «limba veche și înțeleaptă»...

SĂRĂCIRE ȘI SLUȚIRE

Vorbiam cu câteva pagini mai înainte despre îmbogățirea limbii. Poate ar mai fi unele de zis și despre sărăcirea ei.

Sunt cuvinte cari cu vremea dispar din limbă? Fără îndoială că sunt. Atâtea și atâtea cuvinte din limba noastră au fost înlocuite în cursul vremurilor cu altele, cari s'au înfipt în locul acelor și n'au mai lăsat nici urmă din ele. Și astăzi se poate prea bine ca un proces de acest fel să continue,—cuvinte nouă să triumfe în lupta lor împotriva cuvintelor vechi, să le scoată din limbă și să le înlocuiască statornic.

Aceasta n'ar fi mai la urmă nimic: limba nu sărăcește prin înlocuirea cuvintelor cu înțeles întocmai la fel,—operație care de altfel se face foarte cu greu, foarte

încet și cu îndelungată încercare; — dar e păcat atunci când vezi cuvinte înlăturându-se fără a fi înlocuite,—și mai ales când e vorba de cuvinte vechi, frumoase și după sunet și după înțeles.

Astfel se pare că asistăm la tendința de a se scoate din limbă cuvântul *mire*. Cel puțin în vorbirea curentă din București, și în multe alte părți din Muntenia, nu se mai cunoaște pentru *mire* alt cuvânt de cât *ginere*. Dar *ginere* e altceva,—*ginere* se zice în raport de înrudire cu *socrii*, după cum în cazul acesta, se zice *noră* și nu *mireasă*. „Mireasă și mire“ așa dar, iar nu „ginere și mireasă“, — după cum n'ar fi bine, de pildă, «mire și noră». Fie cine ar râde când ar auzi zicându-se : «uite mirele și nora»; — dar cu totul la fel de impropriu este și a se zice: «uite ginerele și mireasa». — Noroc că mai sunt unele expresii cari tot mai țin în limbă cuvântul „mire“ precum : „Isus Christos, mirele Bisericii“, — căci sperăm că nimănui nu-i va trăsni vre-odată prin cap să facă din Domnul nostru Isus Christos un... „cinstit ginere!“

Mai iată un alt cuvânt: *cunună*, pe care

florarii din București pasă-mi-te, l-au transformat în *coroană*, părându-li-se pe semne mai de soiu vorba aceasta. Mai de soiu o fi ea, dar e alt cuvânt; *coroana* e una și altceva e *cununa*. Din flori, fie ele chiar artificiale, nu putem împleți de cât *cununi*, fie că ar fi pentru vii, fie pentru morți. Se poate să fie aceste două cuvinte de aceeași origine,—din moment însă ce s'au diferențiat prin înțeles în limba noastră, prin aceasta s'a îmbogățit comoara cuvintelor noastre, și a le reduce iarăși la unul singur (de sigur sub influența limbii franțuzești), este fără îndoială o despuiare, o sărăcire a acelei comoare.

* * *

Ziceam mai sus de cuvinte *frumoase*. Pot fi și cuvinte *urâte* într'o limbă? De sigur,—și acestea sunt mai în totdeauna cuvintele de fabricație.

Cine și-a închipuit oare că ar fi nevoie în limba noastră de cuvinte ca: «neîn-stare»,—«nelalocul său», sau altele la fel? Adică nu ne ajunge să zicem: «nu sunt în stare să rostesc un asemenea cuvânt, pe care nu-l socot la locul său»,—ci e mai

elegant, mai precis, sau ce fel? a se zice: „Sunt neînstare să rostesc un asemenea cuvânt nelaloculsău!”

Aceasta însemnează *a se sluți* limba,— ceeace de altfel se face nu numai prin contecționarea unor asemeni cuvinte ghimpoase, ci și prin unele feluri de exprimare contrare spiritului și alcătuirii limbii noastre.

De pildă, vezi pe unii scriind: «trebuie defăcut, trebuie de arătat, trebuie de știut», —pe când ceeace voiau să zică eră: «trebuie să se facă, trebuie să arătăm, sau trebuie să știți»... Toate astea turnate în una și aceeaș formă atât de străină urechii românești. Inchipuiți-vă că ați aveà de zis: „Trebuie să ne ducem să vedem, să știm ce este de făcut?...” Cum vi s’ar părea, în locul acestei fraze cinștite și limpezi românești, ceastalaltă, după calapodul de mai sus: «Trebuie de dus de văzut de știut ce este de făcut»?! Nu; ci trebuie să începem să scriem mai ca oamenii,— nu trebuie de continuat de scris pe nota asta păsărească.

— Ba nu trebuie să se *condamne pe acești oameni!*—aud pe un altul protes-

tând, — fiindcă... — Din contra, acești oameni trebuie să fie osândiți, întrerup eu, ca și dumneata care stâlcești limba cerând „să se scuze pe dânsii“... — Cum, să fiu osândit eu?... — A, vezi dar că nu mai zici, cum ar urmà, dacă ai fi consecvent : „să fiu osândit *pe mine*“, ci zici : «să fiu osândit *eu*“?... Apoi atunci? — Să nu se ierte acești oameni, zic eu ; zi și dumneata să nu se ierte pe dânsii.

* * *

O altă ciudățenie foarte curentă de câțva timp prin ziarele noastre, — fiindcă pe acestea trebuie să le relevăm mai ales, — e aceea de a pune *spiritul*, acest cuvânt unul și indivizibil ca și Tatăl dela care precede, la plural. „Fă bunătate și nu mai face *spirite*“, auzi pe unul Iar altul ne încredințează că cutare vorbă de duh e „unul din cele mai reușite *spirite*“ din câte s’au făcut vre-o dată. Este influența cuvântului *glumă*, desigur; dar dacă *glume* se pot face multe, *spiritul*, care este izvorul lor, e numai unul. *Spiritele* să le lăsăm spiritismului, care are nevoie de

ele, și fără ca pentru aceasta să aibă nevoie numai decât să fie și spiritual.

Dar ce să mai zicem, când sunt unii cari au reușit să aranjeze și *adverbele* la plural?... Aceștia ne asigură că sunt unele lucruri *grele* de priceput,—pe când dacă le-ar lua nițel mai cu dinadinsul, s'ar putea încredința, dimpotrivă, că sunt *ușor* de priceput.

Tot așa se întâmplă cu vorba *trebuie*, care e invariabilă. Și eu trebuie să știu aceasta, și tu trebuie s'o știi, trebuie s'o știm și noi, și ei trebuie s'o știe. Totuși, de câte ori nu ne este dat să citim că: aceste lucruri *trebuesc* să se facă"... De ce atunci nu s'ar zice și: „acestea *trebuie* să le facem“, sau dacă noi nu putem, atunci «*trebuieți* să le faceți voi?» — Eu *trebuesc* să te fac atent că tu nu *trebuiești* să *vorbești* și să scrii așa?—Nu; ci *trebuie* să lăsăm cu toții limba așa, cu capriciile ei, dacă voiți, — căci trăgând-o pe calapodul unei logice care nouă ni se pare inatacabilă, în realitate nu facem decât s'o diformăm, s'o slujim.

* * *

Sunt toate acestea lucruri simple, elementare, — «aproape de mintea omului», aproape de simțul adevărat și comun pentru limbă, pentru legile ei, a căror înfrângere de altfel nu e pedepsită decât cu ridicolul în care cad cei ce trec peste ele? Da, așa este. Dar cu atât mai de plâns este ușurința unora, dezinvoltura altora, de a-și închipui că limba strămoșilor e așa un lucru de nimica, ce li s'a dat lor spre ciopârțire și batjocorire. — «E limba mea și fac ce vreau cu ea!» — Nu e așa; e limba noastră a tuturor, și trebuie de toți respectată și folosită cu sfințenie, ca cea mai prețioasă comoară a unui popor, — haina cugetării, vestmântul vieții noastre sufletești neperitoare.

CUVINTE DE PRISOS

A venit primăvara și în curând vom citi prin gazete că s'a întors și «sezonul» *curselor*... Al *curselor*?—A, nu este vorba de acelea pe cari le întinde natura în re-învioreare inimilor noastre slabe omenești.. Se va preciza de altfel, prin informațiile pe cari ni le vor servi agerii vestitori de noutăți, că e vorba de *cursele* — de cai !

Înțelegem, firește, cu toții, că n'avem să ne gândim la nimic asemănător cu niște curse de lupi, de vulpi sau de șoareci, —ci avem să luăm aci cuvântul *cursă* în înrudire cu acela, tot franțuzesc, de *cur-sier*,—care va să zică : *alergare*.

Va fi o jumătate de veac și mai bine decând procesul dintre aceste două cuvinte în limba românească s'a făcut, și pareă statornic câștigat pentru cel de

obârșie. Un Constantin Negruzzi l-a fixat, cu acest înțeles, în limbă: „*O alergare de cai*“ ; un Vasile Alecsandri i-a luat apărarea împotriva intrusului *cursă*, care ne venea nu numai cu o împestrițare de prisos, dar și cu un echivoc. Și nici un scriitor, de atunci, n'a mai încercat să înfrângă ceea ce era așa de bine stabilit și prin autoritatea unor asemenea îndrumători, și prin bunul simț pe care l-au făcut să triumfe.

Totuși cuvântul osândit, cuvântul de prisos, echivocul ridicol, și azi mai încearcă să iasă la iveală de sub condeiul, sau prin graiul, unor nepăsători și de frumusețea și de corecta statornicire a cuvântului românesc. Ba ne-a căzut sub ochi, zilele acestea, și minunata împărechere de vorbe: „*o cursă de... baloane*“,—ceea ce de sigur însemnează a duce metafora nițel cam departe... Da, este bine înțeles că, în acest caz, n'am putea să zicem nici „*o alergare*“,—dar ce ne-ar putea împiedeca să zicem: *o întrecere de baloane*? Înțelesul e întreg și lămurit, pe când cu cărja cuvântului străin, nu-l facem decât să șchiopăteze.

Dela *cursă*, trecerea e apropiată la *viteză*. Aveam nevoie și de acest cuvânt, fiindcă *iuțeala* nu ne ajunge,—ea nu spune, se pare, destul despre avântul nollor mijloace de locomoțiune. *Viteză* par'că implică ceva din noțiunea de *viteaz*, și e îndeobște recunoscut că trebuie o oare care *viteje* ca să se poată lupta cu noile *viteze*... Dar oare francezul are *două* cuvinte pentru noțiunea unor iuțeli mai mult sau mai puțin *viteze*? — Nu, n'are decât unul singur; de ce atuncea să i-l luăm, și să nu rămânem și noi cu al nostru unul singur, dându-i aplicațiunea pe care o vor fi cerând vremurile?

Dacă am putut să zicem până acuma: «*iuțeala sunetului, iuțeala luminii*», și n'am simțit nevoia să zicem «*viteza sunetului*» sau «*viteza luminii*»,—de ce n'am putea zice și despre un automobil, sau despre un aeroplan, că merge sau înaintează cu *iuțeala* cutare sau cutare?... Căci, mai la urmă, tot mai vitează este *iuțeala luminii*,—chiar și dacă am calcula, cum am citit de curând într'o «*cronică științifică*», cu „*careul vitezelor*“ dobândite prin sforțările noastre omenești.

Careul pentru pătrat, — aceasta face parte din jargonul științific ce înflorește încă și mai mult în terminologia medicală care tot se mai întrebuintează la noi. Cine n'a auzit de *cord*, de *pulmon*? A se zice *inimă* sau *plămân*, nu este destul de savant; așa zice toată lumea; un om de știință trebuie însă să folosească un limbaj mai *sui generis*, mai mistic oare cum. Impresia pe care ți-o face această manie este aceeaș pe care o ai când vezi cum în unele rețete medicale nu se mai întrebuintează termenii ce au ajuns să fie cunoscuți de toată lumea; nu se mai scrie, de pildă, *chinină*, ci „*specific antifebril*“ sau altceva așa. Astfel vulgul profan își poate închipui că e vorba de cine știe ce nouă descoperire farmaceutică, și încrederea îl vindecă; *chinina* nu i-ar mai face nici un efect, — *specificul* însă îi ia boala ca și cu mâna. Tot astfel când medicul îl caută de *cord* sau de *pulmon*, bolnavul numaidacă dobândește o idee mult mai înaltă despre știința vindecătorului.

Mult zel pun întru împestrițarea limbii și oamenii noștri de legi; — din fericire

Înrăurirea acestui jargon este destul de slabă asupra limbii de toate zilele.

Dar ce să zici despre încercarea de a înlocui în această limbă, de toate zilele, cuvinte ca «*vase de bucătărie*» prin acela de *veselă*, sau «*rufărie*» prin *lingerie* ?...

Încercările acestea au, ce e dreptul, și partea lor *veselă*, întru cât fac, cu adevărat, o impresie mai mult comică. Stăruirea în asemenea comicării ajunge însă dela o vreme intolerabilă, ajunge să-ți provoace un adevărat sentiment de repulsiune.

Noi am numit astfel de cuvinte ca: *uteză*, *cursă*, *veselă*, *lingerie*, etc.,— „cuvinte de prisos“ în limba noastră. Ele fac parte, în adevăr, din familia faimosului *voiaj*;—dar nu e numai atâta. Ele, și altele la fel, mai sunt și cuvinte *urâte*, le-am putea numi cu drept cuvânt niște adevărate *orori inutile*,—și a stăruii să le iei în limbă în locul, sau chiar alături, cuvintelor vechi, cinstite și frumoase românești, e mai mult decât o ușurință, este o faptă rea, o ofensă neiertată adusă celui mai nobil patrimoniu ce strămoșii și părinții ți-au lăsat.

DE VORBĂ.. DESPRE VORBE

Foarte multă dreptate are un cronicar al unui ziar, când observă că noi românii nu prea știm să scriem; — „avem, — zice el, — profesori universitari, magistrați superiori, cari nu știu să scrie“, — desigur în înțelesul că până și niște oameni stând aminteri pe trepte culturale dintre cele mai înalte, își închipuiesc că pot să disprețuiască și să neglijeze stilul, compoziția, ba chiar și modesta și umila gramatică. Dacă în alte părți o fi altfel — cronicarul ne asigură că așa este, — nu știm; dar știm că prin ziarele franceze sau germane în adevăr nu găsim nici cea mai mică notiță, nici cea mai neînsemnată misivă, *rău scrisă*. Ne întrebăm numai, dacă nu cumva acolo intră în joc și condeiul *secretarului de redacție*, care

face să ne apară, cu păstrarea înțeleșului, într'o haină curățică de exprimare, tot ceea ce trece pe sub ochii lui și e merit tiparului? — altfel ar fi să te miri cum acolo scriu atât de corect, și uneori chiar în formă aleasă, nu numai profesori și magistrați, dar chiar și oameni cărora, socotind după îndeletnicirea lor în viață, nici n'ai putea să le ceri, mai la urmă, atâta... literatură.

Și cu toate acestea are dreptate cronicarul. La noi se scrie rău, se scrie neglijent,—și dovada o face... el însuși, tocmai în vremea când se plânge că sunt prea puțini aceia cari știu „să așterne“, în românește, o cugetare frumoasă în forme corecte. Observarea cronicarului a fost dreaptă, dar n'a știut s'o aștearnă nici el într'o formă pilduitoare.

Ce vor fi zicând cei criticați cu asemenea... gramatică? Noi întrebăm așa, —dar gazetarului, firește, nu-i pasă; căci el se întreabă, trecând la alte chestii mai importante, la chestii de politică: „ce-o fi zicând partizanii?...“ Sau, avântându-se în polemică cu două ziare adverse, se oțărește să ne dovedească precum că

„ambele se contrazic unele pe altele“, măcar că, nefiind decât două, n'ar putea să se contrazică decât unul pe altul... Totuși va bănuî altora că „nu știu să serie!“ —Până și profesorilor universitari...

— Dar, când un profesor universitar îi trimite o scrisoare, iată cu ce cuvinte de introducere ne-o înfățișează; „D. P. B., cunoscutul profesor universitar (sunt și necunoscuți?...) ne trimite următorul interesant articol; *pe care* din cauză că ne-a sosit târziu, *regretăm a nu-i putea da loc* decât în pagina a treia“...

Are dreptate ziarul cu pricina: nu prea știm să scriem bine românește; — dar măcar cu profesorii universitari să nu fim așa de aspri.

Dacă n'ar fi decât gramatica... Dar sunt o mulțime de cuvinte pe cari nu știm cum, când și ce fel să le întrebuițăm. Fără să mergem atât de departe încât să scoatem la iveală frumuseți ca cea descoperită de reporterul care deplângea halul unui biet om ce „nu mai putea *gesticulă* nici o vorbă“, — să luăm de pildă cuvântul *mentalitate*, de care se face atâta și atât de felurită întrebuițare dela o vreme încoace,

Nu mai este judecată, — și nici prejudecată, — nu mai este fel de a fi, de a se purtă, nu mai e credință, principiu, vederi, năzuință, nimic într'un cuvânt ce purcede din viața sufletească a omului; totul se rezumă acuma în *mentalitate*. „Să înceteze *mentalitatea* că între rușinea de a da naștere unui copil nelegitim și disperarea de a riscă moartea, nenorocitele să aleagă drumul morții!” — exclamă un moralist foarte bine inspirat, dar care suntem siguri că a mai spus acest lucru mai limpede odinioară, când nu i se încurcase încă *mentalitatea* în espresii la modă, înțelese numai pe jumătate. Și câte altele! — Ești liberal sau conservator — *mentalitate*. Ortodox sau evreu, — *mentalitate*! Socialdemocrat sau naționalist, — tot așa. Obișnuiești cafea cu lapte sau vin cu sifon, tot *mentalitatea* e de vină, și mai multe nu! — Cu adevărat, bine zice moralistul: Să mai înceteze *mentalitatea*!

Și *gestul*! Nu mai e nimic fără *gest*. Un ministru depune portofoliul, un *gest*. Altul îl ia, alt *gest*. Un episcop afurisește pe colegii săi, *gest*. Sinodul pune afurisenia la dosar, *gest* și ăsta. Vil, te duci,

gest; dacă stai pe loc n'ai nimerit-o mai bine, că tot gest este. Scriu acestea, e un gest. Nu le-aș scrie, n'am scăpat, că iar un fel de gest are să fie...

Poate însfârșit că și farmecul noutății contribuie la abuzul de aceste cuvinte. Dar sunt și altele mai vechi, pe cari le vedem întrebuințate alandala în ziarele noastre. De pildă cuvântul *vandalism*.

E știut că *vandalism* se numește distrugerea operelor de artă, a alcătuirilor de civilizație... Ar putea să însemneze și altceva, căci vandalii vor fi săvârșit ei și alte blestemății; — dar ce vreți? s'a născocit acest cuvânt anume cu însemnarea acelei manii distrugătoare, în care se vede că vandalii au escelat, mai mult decât ceilalți barbari. Și este un cuvânt întrebuințat în toate limbile, și în toate cu acelaș înțeles... Atară de limba gazetelor noastre.

Aci, dacă poliția se împotrivește unei manifestări de stradă, e *vandalism*. Dacă aceeaș poliție operează în „beciuri“, — tot *vandalism*. Se bat doi oameni pe stradă și unul smulge altuia un smoc de păr, — *vandalism*; și încă aci poate că irezura

victimiei să fi fost o operă de artă... bărbierească; — dar tot, până la vandalism, mai vă.

Nu este limba noastră destul de bogată ca să găsești lucrurilor și faptelor numirea și caracterizarea lor adevărată? Zi: silnicie, zi: barbarie, zi: bătaie, — și în câte feluri mai știi și mai poți, — dar lasă *vandalismului* înțelesul lui, — că te râde lumea care... știe să scrie.

Sunt și cuvinte de o întrebuințare cu totul curentă, din cari ziarele noastre știu totuși să scoată efecte comice, prin felul cum... nu le potrivesc.

Astfel unul critică o măsură de ordine polițienească, spunând că: „nu se face nici o ispravă dacă vigilența n'o fi *pre-matură*, mai ales în ceea ce privește controlul medical...“ Preventivă, o fi vrut să zică, sau altceva așa... Firește, nu e de cât o scăpare din condei, ca de pildă ceastalaltă, din acelaș ziar: .., „S'a constatat, în momentul îngropării executatului (prin decapitare), că leșul era încă agitat de mișcări nervoase, ceea ce confirmă *perzistența vieții chiar și după moartel...*“ A naibil perzistență!

Tocmai citesc acuma, într'un alt ziar, că un bătrân, un ilustru profesor, „atingând limita de vârstă, și-a dat demisia pentru a nu fi pus din oficiu în *disponibilitate*...” În disponibilitate ! De la vârsta de 70 de ani înainte, — frumos compliment, dacă cu adevărat autorul notiței s'a gândit tocmai la înțelesul cuvântului și n'o fi vrut cumva să spună altceva....

Încă unul și am sfârșit, că nu vreau să fac pomelnic :—*Pretins* !—Poți să zici mai la urmă, despre un învățat pe care n'ai cheful să-l recunoști : un *pretins* învățat ; despre un om de Stat, așisderea : *pretinsul* om, de stat, — ș'asa mai departe ; dar... *pretinsul* profesor, *pretinsul* ministru!... Unul scria odată și „*pretinsa* noastră presă”. Apoi acuma bun, rău, dacă e profesor, dacă e ministru, de unde *pretins* ?—Și chiar presa noastră, așa cum e ea, ți-o plăcea, nu ți-o plăcea, tot *presă* e, bat-o vina, și nu e numai *pretinsă*.— Acî cel mai tare a fost un scriitor antidinastic de odinioară, care din *pretins* în *pretins*, a ajuns odată să scrie despre Principele României : *pretinsul*... nepot al regelui Carol ! Al dracului re-

publican, nu-i da voie principelui moștenitor să fie nici măcar nepotul unchiului său! Nu erà cum se vede, un pretins republican acesta, dar erà cu siguranță un pretins —gazetar.

...Păcat că nu s'a făcut de-atunci ceva mai mult progres în „arta de a scrie“.

CUM SE ZICE ?

Intrebuințarea vorbelor *a spune* și *a zice* pricinuește și ea multă nedumerire, îndoială, și poate chiar și bătae de cap, unora. Nu de sigur celor obișnuiți mai mult cu limbile străine. Aceștia aproape nu cunosc de cât pe *a zice*. — „*Spune* și d-ta dacă nu-i așa?” voiu întrebă pe unul dintr'înșii, — iar el îmi va răspunde: — „*Ti-o voiu zice* numaidecât“, — traducând pe franțuzescul: „*je vais vous le dire*“.

Firește, nu toți merg până la acea totală necunoaștere a spiritului limbii românești ca acel băiat crescut în deprinderea altor idiome, care molestat de un tovarăș de joc sau de un frate mai mare, îl amenință: — „*am să te zic* la mamă!“ — Dar până la un grad oarecare, sunt mulți, chiar scriitori, dar mai ales ora-

tori, cari nu prea nimeresc în totdeauna deosebirea,—ce e drept în unele cazuri destul de subtilă.

Căci dacă, de pildă, e vorba de un *fapt*, voi ști în totdeauna că n'am să-l *zic*, ci am să-l *spun*, cui m'o întrebă despre el și-oi avea eu poftă să i-l fac cunoscut;—dacă însă, altă pildă, e vorba de o *părerere* ce pot avea despre un lucru, n'am să mi-o *zic*, negreșit, ci am să mi-o *spun*, dar nu va greși nici cel care mă va întreba: —„ce *zici*“, despre cutare lucru.—Ce *zici*? mă întreabă el, și eu îi *spun*... Aci pare-c'ar fi marginile unde întrebuintarea acestor două expresii ar veni să se atingă.

Dar dacă e vorba de afirmarea unui lucru crezut, de o mărturisire, de o destăinuire, —acestea se *spun*; — după cum dacă e vorba de o presupunere, sau mai cu seamă, de citarea unor cuvinte, ale mele sau ale altora, atunci în totdeauna: am *zis* sau *zic*, a *zis* sau *zice*.

— *Spune-mi* cu cine te însoțești, ca să-ți *spun* cine ești; — adică mărturisește tu, ca să-ți arăt ce cred eu.

— Eu *zic* că n'ai să poți face cutare

lucru,—e o presupunere a mea; dar când îți spun că n'ai să-l poți face, atunci vorbește din mine o convingere bine întemeiată.—I-am spus să nu facă așa; dar: —i-am zis: „nu face așa!”

Se spune și o poveste; lăutarul însă zice din vioară,—aceasta bine înțeles ca expresie figurată. A povestașului este: — „Un tăciune ș'un cărbune, spune, băete, spune“.—Iar a ceterașului: — „Zi mă, că zici bine!”

— Adevăr zic vouă! citim în sfânta scriptură,—însă în înțelesul de *vestesc* adevărul. — La judecată însă martorul jură să spună adevărul, adică să-l mărturisească. Tot așa, oricare din noi spunem adevărul (când îl spunem), iar nu îl zicem. Adevărul din sfânta scriptură face excepție.

Mulți ar putea să mai întrebe: — Da despre cutare expresie *ce zici?*—Eu însă acum încheiu și nu mai zic nimica asupra paragrafului acestuia, de teamă că nu cumva lîngînd-o prea mult, s'ajung s'aud pe vr'unul luându-mă la vale:

— *Ce spui?!*...

* * *

Sunt mulți cari se supără recunoscân-

du-și în scrisul lor „greșelile de tipar“ asupra cărora stăruie din când în când câte un rar îndrăgostit— mai mult decât se pare că s'ar cuveni— de limba românească cea „dulce și frumoasă“. Ci-că astea ar fi lucruri mărunțele, lucruri de nimic, — în cazul cel mai bun sfătoșeni, pedante. Iar un argument ar fi, că nu se văd discutându-se asemenea lucruri prin gazete sau reviste străine: franțuzești, nemțești, și câte limbi mai știu (mai bine poate de cât pe a lor) acești disprețuitori ai *formeii*, din prea mare preocupare, bag seama, pentru *fond*.

Așa este: nu vei întâlni în publicistica franceză sau germană relevări de batjocuriri ale limbii, de felul acelor ce se comit la noi. Dar de ce? Pur și simplu pentru că acolo—*nu se comit de loc*.

Suntem încă prea blajini noi. Am vrea să știm ce ar zice un francez când ar citi într'un ziar o frază începând așa: „Les conservateurs *lui-même*“... Dar noi suntem *pedanți* când nu putem să înghițim pe „*însuși conservatorii*“, ori chiar pe „*conservatorii însăși*“ — „*les conservateurs elle-même*!“ — Sau: Ce ar zice

un francez despre un îndreptător de limbă care ar pretinde că nu e bine, nu e corect zis: „un verre d'eau“, ci că va trebui să zică: „un verre avec de l'eau dedans?“—Nu mai întrebăm ce ar fi atunci când mania aceasta de a înlocui pe vechiul și cinstitul *de* ca necorect, s'ar împinge atât de departe ca la noi, unde un reporter a ajuns să scrie: „o companie cu jandarmi“, iar un literator poporanist ne vorbește despre „căpițele cu fân“ ale vremurilor copilăriei sale!

Că ar fi treaba dascălilor să-și învețe mai bine elevii românește,—cel puțin pe aceia despre cari pot presupune că vor avea mai târziu veleități de scriitori,— așa este. Dar ce te faci cu dascălița care trecută de sigur prin toate examenele, concursurile și celelalte probe de capacitate cari zăvoresc cu atâta străngicie apropierea nechemăților de catedrele școlii române, se iscălește, totuși, *instituitoară*, și, ca să fie consecventă, își învață de sigur elevii, sau elevele, să rostească și să scrie: *servitoară*, *cerșetoară*, *păzitoară*,—ba poate chiar: *sărbătoară*, *răcoară*, *scrisoară*, *coloară*...

Știu ce o să-mi obiecteze d-na *institutoară*. O să-mi zică : Apoi ce ? numai *profesoara* să aibă parte de *a* sau *ă* la nominativul articulat sau nearticulat, și eu, care sunt tot un fel de *profesoară*, nu ? Nu ar fi aceasta o micșorare a demnității și prestigiului meu dăscălesc ?... —Pe cât mă pricep răspund : *profesoară* este o excepție, probabil, tot după o rea obișnuință de pronunțare. D-na *institutoare* însă să se consoleze, și să-și învețe elevele și elevii, de aci înainte că, dacă se poate zice *profesoară*, cum se zice *cioară*, trebuie însă să se zică *institutoare*, cum se zice *floare*.

Mai rău o pățim cu acea d-nă *institutoare* sau *institutoară*, care compune versuri pentru educația gramaticală și patriotică a tinerelor vlăstare bucureștene, și le învață să declame :

„Cine sunt eu, vreți *a știe* ?“...

Care va să zică ; *a știe, știere*... Așa învață această d-nă *institutoară* pe alții o limbă, pe care d-sa însăși n'o prea *știe* ; —și să nu vă mirați dacă opera didactică în care strălucesc asemenea frumuseți va

fi fost și *aprobată*, dacă nu chiar premia-
tă, de forurile competente.

*

Apoi vezi de aceea ne simțim îndemnați
din când în când câte unii ca să ne a-
mestecăm acolo unde altminteri ar trebui
să ne fiarbă oala mai puțin de cât altora ;
—și asta chiar cu primejdia de a sgân-
dări supărarea unora dintre cei... cu musca
pe căciulă.

CIUDĂȚENII ȘI POCIRI

De când am început cu pilduirile acestea, despre scrierea limbii românești, am primit atâtea scrisori cu cereri de lămuriri, în cât dacă aș fi vre-un doctor ceva în filologie, aș putea fi ispitit să deschid și eu o rubrică de „consultații gramaticale“ după cum în unele publicații se dau până și consultații medicale — la poșta redacției.

Dar n'am să fac acest lucru. Intâi fiindcă nu sunt doctor în nimica, și al doilea fiindcă am constatat că e prea greu, dacă nu chiar cu neputință, să desbari pe cineva de o rea deprindere în vorbă, ca și, sau poate mai ales, în scriere.

De geaba am conjurat și am implorat pe confrății mei gazetari să nu mai pocească singularizând, vechile și cinstitele

noastre Paști; și anul acesta, ca și anul trecut, — și tot așa o să fie și la anul, — numai jumătate din gazete și din gazetari știu de sărbătoarea *Paștilor*; cealaltă jumătate n'o cunosc de cât pe acea a *Paștelui* sau poate chiar a *Paștiului*! — Tot numele pocit al *Bucureștinului* continuă să înflorească alături de acela corect al *Bucureștilor*; și în zadar zic eu *Galății* dimpreună cu moș Nichifor Coțcarul al maistrului nostru Creangă, — știți :

„Hii opt-un cal că nu's departe Galății, hii!”

—căci și d. ministru X., ca și d. profesorescu, nu vor să zică altfel decât: *Galățul*.

Citesc discursuri importante în „Monitorul Oficial”, și găsesc acolo cu duiumul *voiajuri* de tot felul. Ba și o ortografie foarte originală și pitorească, precum: „*v'a* rămâne amintirea“... (va rămâneà!)—„Cum *a-ți* zis?”—„*Va-ți* adresat poporului!” — Acest *va-ți*, mai ales, e fenomenal: patru litere și două greșeli de ortografie!—De aceea susținem că fără gramatică nu poți să scrii nici cea mai fonetică ortografie din lume¹⁾; iată exemple pecetluite chiar cu marca Statului.

1) Vezi mai departe capitolul „*Dreapta scriere*”.

Dar cu „va rămâne“, în loc de „va rămânea“, cum rămâne?—Tot astfel un cronicar teatral ne asigură despre cutare dramă sau comedie că „*va place*“; mi-ar plăcea să-l pot convinge că nu e bine zis așa, — dar dacă nu vrea, n'am ce-i face.

Fiindcă ne-am oprit la proza acestui cronicar, să-i mai admirăm o frumusețe stilistică și de altă natură: „Fără îndoială, ne spune el, că *meritul principal revine în primul rând* d-lui director“... Care va să zică există și un merit *principal* de *al doilea* rând? — Am scos la iveală exemplul acesta, fiindcă în limbajele ziarelor noastre astfel de tautologii sunt din cele mai dese iarăș; și fiindcă vrem atuncea să întrebăm iarăș: Cum s'ar mai putea potrivi aci scuza că gazetarul scrie rău fiindcă „se grăbește“? Ciudată grabă, care te face să-ți încarci frazele cu vorbe de prisos.

Acestea sunt din seria lui „prefer mai bine“, sau a lui „mult mai superior“; — nici cei cari întrebuintează în chip curent asemenea expresii, n'ar putea să ne spună ce caută „mai bine“ în primul exemplu

sau „mai“ în cel d'al doilea. De geaba Ț vor continuà să le întrebuinteze.

Nu va renunță cel obișnuit să ne spună că: „*a avut loc*“ cutare sau cutare fapt, întâmplare, sărbătorire, reprezentație, etc. —nu va renunță odată cu capul la această sugestivă espresie franțuzească,—dar care în limba românească cu greu poate găsi ce caută.—„A fost la șezătoare, dar n'a avut loc“... Ce însemnează asta? Că nu s'a mai ținut șezătoarea, sau că toate locurile erau ocupate când a sosit la fața locului omul din exemplul nostru?

Și câte altele! Eu aș zice că-mi vine să despez d'a mai vedea o îndreptare la cei rău nărăviți. Dar iau o gazetă în mână și citesc următoarea frază a unui confrate; „Și cu toate acestea nu ai dreptul să *dezasperezi!*“ — Ba bine că nu.

Toate, toate ciudățeniile despre cari am vorbit în acest loc, le regăsim zilnic în ziarele și revistele noastre. Până și „*spiritele*“; nu putu adică să moară bletul Mark Twain, fără să ni se atragă luarea aminte asupra „*spiritelor*“ lui,—pe când noi știm că el n'a avut de cât *spirit*, dar ce e drept în cantitate mai conside

rabilă de cât ar putea arăta sau cântări toate pluralele și superlativele fără rost.

*

Va să zică: de geaba. Cu toate astea nu credem să fi căzut în vr'o exagerare; dimpotrivă, am spus în totdeauna că n'am chemă la împotrivire de cât față de *po-cirile* ce se încearcă, față de *ofensarea* limbii vechi și înțelepte prin cuvinte sau locuțiuni nu numai străine, ci și stranii, nu numai inutile, dar și oribile.

Știm însă și prețuim adevărul că o limbă nu este ceva fix, rigid, ci este un organism susceptibil de desvoltare, și nu numai de desvoltare, ci și de schimbări, de transformări în marginile unui și aceluiaș stadiu de desvoltare. Mai la urmă aceea are să rămână, și prin urmare aceea este corect, ce adoptă, în limbă, marea majoritate a poporului; aci nu mai încape nici o sfătoșenie.

În starea de formațiune în care se află, încă, limba noastră literară, sau mai complet zis: limba noastră cultă, nimeni nu poate pretinde că o știe mai bine decât toți; dar oricine are dreptul să caute a

sau „mai“ în cel d'al doilea. De geaba i vor continua să le întrebuinteze.

Nu va renunța cel obișnuit să ne spună că: „*a avut loc*“ cutare sau cutare fapt, întâmplare, sărbătorire, reprezentatie, etc., —nu va renunța odată cu capul la această sugestivă espresie franțuzească,—dar care în limba românească cu greu poate găsi ce caută.—„A fost la șezătoare, dar n'a avut loc“... Ce însemnează asta? Că nu s'a mai ținut șezătoarea, sau că toate locurile erau ocupate când a sosit la fața locului omul din exemplul nostru?

Și câte altele! Eu aș zice că-mi vine să desperez d'a mai vedea o îndreptare la cei rău nărăviți. Dar iau o gazetă în mână și citesc următoarea frază a unui confrate; „Și cu toate acestea nu ai dreptul să *dezasperezii*!“ — Ba bine că nu.

Toate, toate ciudățeniile despre cari am vorbit în acest loc, le regăsim zilnic în ziarele și revistele noastre. Până și „*spiritele*“; nu putu adică să moară bietul Mark Twain, fără să ni se atragă luarea aminte asupra „*spiritelor*“ lui,—pe când noi știm că el n'a avut de cât *spirit*, dar ce e drept în cantitate mai conside

rabilă de cât ar putea arăta sau cântări toate pluralele și superlativele fără rost.

*

Va să zică: de geaba. Cu toate astea nu credem să fi căzut în vr'o exagerare; dimpotrivă, am spus în totdeauna că n'am chemă la împotrivire de cât față de *po-cirile* ce se încearcă, față de *ofensarea* limbii vechi și înțelepte prin cuvinte sau locuțiuni nu numai străine, ci și stranii, nu numai inutile, dar și oribile.

Știm însă și prețuim adevărul că o limbă nu este ceva fix, rigid, ci este un organism susceptibil de desvoltare, și nu numai de desvoltare, ci și de schimbări, de transformări în marginile unui și aceluiaș stadiu de desvoltare. Mai la urmă aceea are să rămână, și prin urmare aceea este corect, ce adoptă, în limbă, marea majoritate a poporului; aci nu mai încapă nici o sfătoșenie.

În starea de formațiune în care se află, încă, limba noastră literară, sau mai complet zis: limba noastră cultă, nimeni nu poate pretinde că o știe mai bine decât toți; dar oricine are dreptul să caute a

contribui, după bunul lui simț și după chibzuirea lui întemeiată înainte de toate pe dragostea de frumusețile, de armonia, externă și internă, a graiului moștenit, la păstrarea frumuseților și la apărarea de ciudățenii și pociri.

— (Unii sunt mai generoși și admit că, afară de dâșii, mai sunt și alții cari cunosc, *dejă*, perfect limba românească. Un domn profesor de latinește a ajuns cu numărătoarea până la... patruzeci! Dar vai de limba aceea, pe care n'o vorbesc sau n'o scriu de cât patruzeci de inși! — Unde mai pui că chiar cel care a făcut numărătoarea e contestat, fiindcă scrie: „*a ținea*“ în loc de *a ține*, și „*pe* această pretențiune nu o am!“ — Care va să zică atunci numai treizeci și nouă..

Ce are să se întâmple însă? Are să se întâmple că fiecare va pretinde să se numere și el printre cei patruzeci sau treizeci și nouă. — Asta ar lăsa hăt departe până și istoria cu cei *una mie* ai lui Garibaldi. Murise și marele erou, și dacă ai fi ascultat pe toți cei cari se pretindeau „*unul din cei o mie*“, ai fi numărat pe puțin câteva... sute de mii).

VOCI DIN PUBLIC

Nu, nu vom da consultații gramaticale. Dar nu se poate să nu reflectăm, macar așa fără nici o pretenție de autoritate, la unele cel puțin din numeroasele observații cu cari ne asaltează cititorii noștri, și cari dealtfel nu dovedesc decât întinsa și îmbucurătoarea interesare de chestiunile acestea ale lui: Știi Românește? sau: Cum se zice? — In deosebi nedumeririle cari ies la iveală, sunt vrednice de luare aminte și de discuție.

Un cititor crede că ne-a prins și pe noi cu o greșală, — și încă cu o greșală *voită*, ceea ce ar fi și mai grav, — fiindcă pretindem că este corect a se zice *va rămănea* și nu *va rămâne*. — «Pe ce vă întemeiați d-v. ca să susțineți acest lucru? — ne întreabă cititorul; — numai fiindcă a-

cest verb se trage din latină dela conjugarea a doua ?...» — Mai întâi și pentru aceasta, răspundem noi, dar nu numai pentru aceasta. Vorba a rămânea fiind moștenire dreaptă dela strămoșii noștri latini, e mai înainte de toate firesc să o păstrăm pe cât e cu putință în aceeași formă, sau în aceleași forme... gramaticale. Se poate întâmpla, o recunoaștem, ca să devenim cu timpul infideli unor asemenea forme și să cedăm unor influențe... diformante, dintre cari tendința de unificare prin analogie credem că e cea mai primejdioasă. După această tendință, ar fi ca să reducem cele patru conjugări ale noastre la două ; am arătat altădată cum se confundă adesea conjugarea întâia cu a patra ; tot atât de des se confundă a doua cu a treia. Dar, a rămânea credem că a rezistat, că rezistă încă, acestei confuziuni, — și deci că e bine să-l ajutăm în această rezistență a lui, macar că avem de luptat aci, ca și în unele din cazurile citate altădată (pasările *sbor*) și cu o influență a *licențelor poetice*, — despre cari aminteri noi credem că e bine să rămână *licențe*, și să nu se prefacă în *regule*.

Aşa, cititorul nostru ar fi putut să ne citeze din Eminescu :

Singuri voi stejari, rămâneți
De visați la ochi vineți...

Sau :

Iar noi locului ne ținem.
Cum am fost așa rămânem...

Unde întâmpinăm o formă a unui verb care ar trebui să fie și să se rostească, în adevăr : *a rămâne*. Dar faptul că avem aface aci cu o pură licență poetică, rezultă nu numai din întrebuintărea cuvântului anume pentru asonanță, ci și din alte exemple, tot din Eminescu, unde nefiind influențat de ademenirile rimei, poetul scrie :

Rămâneți dară cu bine,
sunte firi vizionare...

Sau :

Rămâneți în umbră sfântă,
Basarabi și voi Mușatini.

Ori și mai convingător :

În veci îl voi iubi, și' n veci
Va rămânea departe...

Deci, așa va rămânea.

*

Originea latină a unui cuvânt, sau a formelor lui, am zis că nu poate fi argument hotărâtor, sau îndestulător, pentru adoptarea sau păstrarea rigidă, nestrămutată, a lui, a cuvântului, sau a lor, a formelor lui, în limba noastră. Și acuma vom răspunde, plecând de aci, unui alt cititor, care vrea să ne încredințeze că e bine să primim în limbă cuvântul *curse* pentru alergările de cai, fiindcă acest cuvânt, mai la urmă, e — de origine latină.

Da, e de origine latină ; însă aici intervine cusurul că am uitat, sau am neglijat, să-l luăm în limbă deadreptul dela strămoșii noștri, în acest înțeles și în această formă, — ci atunci când și-a reclamat intrarea la noi, trecând prin plămădeala franțuzească, a găsit aci un alt cuvânt încetățenit, exprimând în chip foarte îndestulător și destul de sugestiv, noțiunea : *alergări*. S'a întâmplat aci acelaș lucru ca și cu *voiajul*. Și cuvântul *voiaj* e de origine latină ; cu regret însă, atunci când ne-a venit pe cale franțuzească, n'am mai avut nevoie de el și nu l'am mai putut, nu-l mai putem, adopta, fiindcă ar face o dublă întrebuintare, absolut de

prisos, cu bine înfiptul, mai românește sunătorul și în deajuns spunătorul : călătorie.

Să lăsăm deci *cursa* să rămână *cursă* ; are ea destul de lucru cu însemnarea acestei noțiuni ; iar pentru cealaltă să păstrăm *alergarea*, care o redă cu totul îndestulător și destul de frumos.

*

Iată însă unde suntem de acord cu «voce din public» : Nu înțelegem nici noi, cum nu înțelege nici cititorul care ne întreabă de unde și până unde acele dative *ni*, *vi*, *li*, când nu sunt urmate de un alt pronume ? Zicem cu toții, și înțelegem să se zică : «*ni*-l dă, *vi*-le arată, *li*-se spune» ; dar : *ni* place ? *vi* convine ? *li* vine la socoteală ?... Nu ; nu *ne* plac aceste forme, nu *vă* plac, suntem siguri, nici d-voastră, căci nu *le* sună bine la ureche celor mai mulți dintre Români. *Logic* o fi să rămână aceste dative neschimbate, nu știm ; dar întrebuintarea nu vrea să știe nici eade o asemenea logică. Și apoi atunci, dacă de pildă : „*mi* se pare, *ți* se pare, *i* se pare“, de ce n'aș zice, după aceeași logică, și : „*mi* place, *ți* place, *i* place ?“.

Tot logica asta, aplicată în sens contrar, a dat naștere formelor : «*ne se trimete, vă se spune, le se iartă*»... Adică : ori zici totdeauna, consecvent, *ni, vi, li*, --ori consecvent, totdeauna, *ne, vă, le*... Ba să *ni* se ierte să nu *vă* putem ierta o asemenea *consecvență*, și într'un caz și într'altul siluită.

*

Nu înțelegem nici ortografierea la fel a femeninelor *aceea, aceeaș*, cu pluralele masculine *aceia, aceiași*. Este o deosebire *de sunet* pe care o vom percepe dacă ne vom plecă urechea la pronunțarea românească din cele mai multe părți : — «Oamenii *aceia* vin din partea *aceea*» — iar nu «din partea *aceia*», cum se scrie, credem, greșit de către unii. Tot așa : „*Aceiași* oameni vin din *aceeaș* parte“...

Credem că e deajuns să ne observăm singuri propria noastră rostire, ca să prindem numaidecât deosebirea.

*

Genetivele feminine mai pricinuesc nedumerire unora. Și cu adevărat harabura nu e mică, în această privință, chiar

prin gazetele noastre. Citirăm, de pildă, acum de curând că, nu mai știm când, a fost „ziua deschiderei congresului *Camerilor* de comerț...“ De unde ar urma că va trebui să zicem : „Ziua acestei *deschidere* a fost desigur o sărbătoare pentru acele *Cameri*“.

Un cititor relevă genitivul *serei* în loc de *sării*, ceea ce ar putea pricinui și o confuzie între *seră* și *sară*. Dar *sării* e și genitivul dela sare, ceea ce dă unora un argument mai mult să voteze pentru genitivul *serii*, în cazul acesta, așa dară, dela *seară*. În limba literară stau deocamdată amândouă aceste forme alături : *sară-sării*, *seară-serii*. Nu însă, în nici un caz, *serei*.

De-oi adormi curând

În liniștea „*sării*“, —

zice Eminescu, și rimează cu „marginea *mării*“. Ar fi putut zice și „liniștea *serii*“, și să rimeze altfel. Dar „liniștea *serei*“, nu și-ar fi putut-o dori ; pentru aceasta era prea mult un fiu și un iubitor al naturii în desfășurarea ei liberă și sălbatică.

NEDUMERIRI ȘI SIGURANȚE

Un cititor mă ceartă că de ce n'am pus oarecare metodă în aceste însemnări, pentru cari, de altfel în cea mai mare parte, „nu știe cum să-mi arate mai bine aprobarea sa“.— „Să fi ales pocirile cele mai oribile întâi, și apoi treptat-treptat, sistematic ca într'un studiu, să vă fi coborît până la cele provenite din îndoială“, și așa mai departe.—Imi pare rău, — adică să-ți spun drept, cititorule, nu-mi pare rău de loc, fiindcă am ales înadins acest sistem sau, cum zici d-ta, această lipsă de sistem. Ceea ce m'a îndemnat, vreau să zic, n'a fost nici decum vr-o pretenție didactică, ci a fost numai întâlnirea întâmplătoare a acelor „pociri“ sau „orori“ în cazul cel mai bun „inutile“, peste cari ai dat și d-ta în proza curentă de astăzi

și cari ți-au stricat, ca și mie, bucuria de frumoasele idei ce îmbrăcau în niște petice atât de urâte. Gruparea, sistematizarea, e treaba „manualelor“; dar aicea nu facem școală; aicea stăm numai de vorbă despre cele ce ne întâmpină în vorbirea și scrierea de toate zilele, și anume în aceeaș dizordine în care aceste pilde ne ies înainte.

N'ar fi fost, cu adevărat, păcat să fi urmat o metodă, care să ne fi împeditat d'a mai reveni asupra unor frumuseți, al căror paragraf s'ar fi găsit, cu acel chip, închis, și văduv de mostrele—(sau *monstrele*, cum zice proza oficială a unui regulament tipărit în *Monitor*) — poate cele mai interesante?

Ș'apoi unde am fi așezat sfătoșeniile unora cari, luând în bătaie de joc stilul și compoziția altora, le fac ei înșiși și mai boacăne?... Se critică o proză ministerială din cauza întâlnirii, de și despărțită printr'o virgulă, a două cuvinte-silabe cari rostite împreună sună urât, neestetic... Dar unul din cei cari văd în această mică neglijență stilistică o crimă de neiertat împotriva limbei, scrie el

însuși: „Această scrisoare, pe care dacă n'am vedea-o semnată, am putea foarte bine să credem că a eșit din pana vre-unui epistat oarecare”...—Pe care am putea să credem că a eșit!—așa nu se dovedește competența suficientă nici pentru criticarea stilului „vre-unui epistat oarecare”...—Un altul, pe care, „l'a năpădit un răs năprasnic” întâi, la citirea aceleiaș ncongruități silabice, iar mai apoi l'a apucat „o strângere de durere a inimei”, gândindu-se la dezastruosul exemplu de neglijență stilistică ce se dă tinerelor generațiuni, deplânge faptul că un ministru, el însuși, „se destoinicește ca să dea publicității o astfel de scrisoare!”... „Se destoinicește?”... Ce-o fi vrut să zică severul critic cu inima strânsă de durere după hohotul năprasnic?—Cine pricepe să se destoinicească să răspundă!

Tot unul din acești năprasnici controlori de stil scrie într'o polemică, vorbind de faptele, sau pretențiile, adversarilor politici: — „*Eră absurd*, eră infam, dar cel puțin *eră logic!*”—Absurd, dar logic —iată ce nu s'a destoinicit încă nimeni să împace la olaltă; de sigur eră indi-

cat pentru așa ceva unul căruia i se pare, cum se vede, logică absurditatea d'a dăscăli pe alții, într'o materie în care lui însuși îi lipsește orice destoinicie.

Să revenim la nedumeririle pe cari ni le împărtășesc unii cititori, vestind însă de mai nainte că vom căuta mai mult să le expunem așa cum ni se înfățișează, decât să le dăm soluțiuni.

Iată pe unul care ne întreabă cum trebuie să zică: „a *preferi*“ sau „a *preferă*?“—D. voastră cum preferați, sau cum preferiți? Noi spunem drept că stăm la îndoială:

Dacă am luă analogia: „a *conferi*, a *deferi*“, ne-ar face să optăm pentru conjugarea a patra; dar „a *proferă*“ ne recheamă la conjugarea întâia; „a *referă*, a *referi*“ ne lasă iarăș în mijlocul drumului.

Zici *conferință* dela „a *conferi*“, —zici *preferință*, trebuie deci să fie dela „a *preferi*“. *Preferanța* e un joc de cărți; da,—dar și acest cuvânt vine dela... „a *preferă*“,—după cum *speranța* vine de

la „a spera”. — Care să fie dar forma preferabilă?... A I zici *preferabil*, deci e de la „a prefera”, după cum *citibil* e de la „a cita”, — căci dacă ar fi „a prefera”, ar trebui să se zică *preferibil*, după cum se zice *citibil* de la „a cita”.

Ei, cum ne descurcăm din asta? — Să rugăm pe învățații într’ale filologiei să ne dumerească? — sau să lăsăm uzul a totputernic să hotărască, — și explicația să ne-o dea învățații... pe urmă?

*

Altă încurcătură: unul a citit undeva: „Părinții *lui* și rudele *sale*”, — și fiindcă eră o proză literară pe care o citise, ne întreabă pe noi: De ce părinții să fie ai *lui* (al eroului povestirii) iar rudele să fie ale *sale*? De ce n’ar putea să fie vice-versa, „părinții *săi* și rudele *lui*”?... Când și pentru ce, cu alte cuvinte, trebuie să zicem *al său*, *a sa*, și când *al lui* sau *a lui*, *al ei*, sau *a ei*?

! Punem problema și... amânăm soluția.

*

Iată însă și câteva nedumeriri cărora ne-am încumetă să le dăm un răspuns,

fără să ne mai gândim la necesitatea sesizării Academiei sau a convocării unui congres gramatical sau stilistic:

— Ce credem despre recenta fabricare de cuvinte sau de locuțiuni cu ajutorul particulei negative *ne*? „Nepaza“, — „neîn stare“, „om cu nenoroc“—și altele la fel. Ce credem? — Pur și simplu că trebuie să le clasăm și pe acestea printre „ororile inutile“ cu cari unii își fac un curios gust ca să ne pocească limba. Despre ciudățenia „sunt neîn stare“, în loc de cinstitul și limpedele „nu sunt în stare“, mai vorbim în alt loc. A zice: „nepaza“ în loc de *lipsa de pază*, sau „om cu nenoroc“ în loc de *om fără noroc*, e tot așa, o originalitate fără nici un rost și, mai ales, fără nici o frumusețe de exprimare. După calapodul acela ar trebui, poate, să zicem despre un om fără carte, un „om cu necarte“, iar lipsa de parale de care suferă de asemenea mult popor, s'o botezăm: „neparale“... Sau cum?

— Tot așa aceleia care ne întreabă cum înțelegem noi fraza „*a repetă din nou*“ (o clasă), pe care a găsit-o într'o *nuvelă* —mă rog!—îi răspundem: aceasta nu se

poate înțelege altfel, de cât că eroul *nuvelii* a făcut clasa cu pricina de *trei* ori. Adică a repetat-o odată, și pe urmă a repetat-o *din nou*, adică a doua oară. Fi-rește că autorul n'a vrut să zică așa, ci a înțeles pur și simplu că băiatul cu pri-cina *a repetat* clasa. Voind să fie mai precis, sau, mai bine, lungind vorba de florile mărilor, a trecut dincolo de înțe-les,—lucru ce de altfel li se întâmplă și altor *stilști* din generația nouă.

Va să zică: Alături de vre-o două ne-dumeriri, și câteva siguranțe.

GREȘELI DE TIPAR

Sunt scriitori cărora greșelile de tipar le pricinuesc adevărate dureri, adevărate chinuri sufletești, și le-au scos desigur mulți peri albi... În schimb, sunt alții cari le iau în bagatelă, vorbesc cu dispreț despre ele, — și fără îndoială că au și aceștia motivele lor ca să judece și să se poarte astfel.

Cei dintâiu sunt în stare să califice drept o adevărată crimă faptul că fie colegătorul tipograf, fie corectorul, îl fac să spună altceva decât ceea ce a scris el, sau să se exprime în alt fel, — că pun sub ochii cititorilor și iscălesc cu numele lui o frază pe care el n'a scris-o așa, un cuvânt pe care l'a scris altfel. Cei din urmă însă nu se îndoesc, că „cititorul inteligent va îndreptă el singur erorile”,

—ba cine știe, poate că va îndreptă chiar mai multe de cât își închipue scriitorul că „se vor fi strecurat“ în scrisele lui...

De pildă : Numeroasele greșeli de limbă pe cari le-am relevat în câteva articole trecute... Credeți d-voastră că este cineva, —deși noi n'am numit pe niciunul, — din cei ce se vor fi simțit cu musca pe căciulă, să nu protesteze că... acestea sunt pur și simplu niște «greșeli de tipar», și că nu merită să li se dea atâta importanță?...

Greșeli de tipar ! Firește, — nici noi nu zicem altfel. Căci cum am putea noi să ne închipuim că niște scriitori recunoscuți, ale căror nume le întâlnim săptămânal sau chiar zilnic iscălite sub producțiuni literare de tot felul, în proză sau în versuri, ar putea ei înșiși să neglijeze limba, să-și bată joc de gramatică, sau să comită erori de espresii, nepermise de cât unui culegător tipograf sau cel mult unui corector de gazetă?... Negreșit că aceștia trebuie să fie de vină... Dar ce să le faci ? Greșala rămâne greșală, —fie și de tipar.

Astfel, când un cronicar teatral emerit

scrie, vorbind despre o reprezentare a *Aidei*: «Ținuta artistei mi-a captivat cu deosebit interesul: am văzut reproduse înaintea mea în carne și oase cele mai superbe *posturi din mumii egiptene*, ceea ce dovedește studiul aprofundat al rolului și inteligența artistică a interpretei»,—este afară din orice îndoială că aci n'a putut să intervină decât o greșală de tipar, căci doar un astfel de om de litere va fi știind măcar atâta că toate mumii egiptene nu au decât una singură și aceeași *postură*, care numai superbă nu s'ar putea numi, — în tot cazul n'ar putea servi la studii de mimică teatrală..., Cronicarul a vrut să vorbească, evident, despre desaturările vechi egiptene, dar culegătorul ignorant a cules, sau corectorul a pus, în lipsa-i absolută de inteligență artistică, cuvântul... *mumii!*

Acelaș cronicar, transformându-se altă dată în specialist agronom, vorbește despre progresele gospodărești olandeze sau belgiene și ne povestește despre creșterea *oilor* și a... *ieșilor* lor. Este evident iarăși că un romanist de forța acestui cronicar trebuie și trebuie să știe că puiul

de oaie se numește *miel*, iar nu *ied*, — dar... greșala de tipar, bat-o vina!

Ce să te mai miri, de altmintrelea, când am avut cântat și în versuri „berbecul“ cel „cu barbă lungă“, ca „un patriarh cuminte“...Pe semne la berbecul acesta se va fi gândit cronicarul cu pricina și cu *iezii*;—dar e drept să recunoaștem că acea greșală de tipar s'a îndreptat la o nouă ediție... Acesta este și avantajul cărților mult cerute de public.

Sau când vezi pe un alt scriitor recunoscut întrebuițând ablativul latinesc *via*, care însemnează „pe calea“ sau „prin“, dar înainte de acest cuvânt repetând și pe acest „prin“ românesc: „prin *via*...! — neapărat trebuie să-ți zici că nu poate să fie vorba nici aci de cât iarăș despre o greșală de tipar. În adevăr, dacă autorul ar fi vrut să zică: «Mă duc la Ploești prin Gheboia», dar cu întrebuițarea expresiunii *via*, el n'ar fi putut să scrie altfel de cât: „Mă duc la Ploești *via* Gheboia“, căci dacă ar fi scris: „prin *via* Gheboia“, ar fi să se înțeleagă atunci că drumul i-a fost printr'o *vie*, pe când el a vrut să zică prin *localitatea* Ghe-

boaia... Ei vezi, câte buclucuri mai sunt în stare să-ți facă greșelile de tipar!...

Sau de pildă, când citești că un domn deputat, un reprezentant al națiunii, a prezintat în scris d-lui ministru de interne o interpelare concepută în termenii următori: „Care este cauza domnului prefect de Tecuciu că nu poate convoca consiliul județean lăsându-se nerezolvate o serie de chestiuni urgente ; nu e aceasta o dovadă de incapacitate că nu a știut să-și aleagă oamenii devotați ?...” — se poate concepe oare c'ar putea să fie aci altceva decât o greșeală de tipar în reproducerea textului interpelării ?... Sau poate chiar mai multe greșeli tot de tipar.

Dar nenumăratele greșeli de prin articolele de ziare, — acestea, firește, cele mai expuse la asemenea accidente...

Un strașnic polemist vorbește despre un adversar politic care aspiră la o șefie de partid, și protestează că la așa ceva „nu-l cheamă nici trecutul său, nici inteligența sa... *mai mult decât mediocră*“.. Desigur, polemistul a scris „*mai puțin decât mediocră*“, — dar culegătorul tipo-

graf, sau corectorul, i-au schimbat gândirea, și l-au făcut să-și laude adversarul în loc să-l ocărăscă !

Un reporter scrie : „Farsorul care mai zilele trecute a răspândit vestea falsă cumcă d. I. R. avocat, ar fi încetat din viață, se numește Măescu, de profesiune avocat. Am dori ca d. Măescu să nu se mai ocupe cu asemenea *calambururi malițioase* !“... De unde să presupui d-ta că poate fi altcineva decât un culegător sau un corector, care să nu știe ce va să zică a fi *malițios* și a face un *calambur* ? !

Sau, dintr'un alt articol de reportaj : „Moartea d-lui... a făcut o foarte rea impresie soției sale...“ Să nu credeți că la observația directorului său, reporterul va fi găsit vr'o altă scuză decât tot pe aceasta : „Greșală de tipar, domnule director !“ — iar în sinea lui se va fi întrebat nedumerit : Oare unde să fie greșala ?...

Dar să ne întoarcem, ca să terminăm, iar la polemistul citat mai sus. Pe un alt șef de partid — căci el nu polemizează decât cu *șefi* — îl încondeiază astfel : ...„Șeful aceluia partid nu mai este deacum înainte, decât *un om ca toți oamenii, cu*

multă grandomanie, dar cu puteri intelectuale cari nu depășesc comunul...“ Cine să-și închipuie că omul normal, omul ca toți oamenii, este acela afectat de „*multă grandomanie*“?... Fără îndolală că tot acela care scrie, în altă împrejurare: — „Proști, Măria ta, dar mulți, a fost vorba lui Moțoc, către Lăpușneanu, și noi zicem majestății sale, că oricât am fi de proști, *suntem majoritatea I...*“ — Dar firește că, în definitiv astea, și altele ca astea, nu pot să fie puse decât în sarcina altora decât a unor scriitori deprinși cu mânuirea tocului și a peniței.

E locul și prilejul să amintim o vorbă a marelui Hasdeu, care fiind acuzat odată tot așa, de un autor al unui *studiu* oarecare, că prea se ocupa de „greșelile de tipar“ din cartea sa, i-a răspuns: — „Greșeli de tipar? Ai dreptate. Trebuie să spun pur și simplu că întreaga d-tale carte e... o greșală de tipar“.

Astea, vezi, sunt cele mai supărătoare.

PLIVIND PRIN GAZETE

Invățătura gramaticii, adică a manualelor cari poartă acest titlu, nu e în totdeauna folositoare, ba poate, tocmai ea, să pricinuiască rătăcirii, atunci când regulile înșirate acolo nu găsesc un răsunet destul de sigur, o temelie destul de solidă, în propriul nostru simț pentru limbă, pentru particularitățile, și uneori, — poate numai la părere — chiar pentru capriciile ei.

Iată, de pildă, cum pe unii îi duce în rătăcire terminația în *e*, despre care au învățat în gramatică, cu drept cuvânt, că e caracteristică în deosebi substantivelor (și adjectivelor) feminine *la plural*: Regula aceasta, desigur, îi îndeamnă, le deșteaptă năzuința, ca să... prigonească terminația feminină *singulară* în *e* și să

caute s'o înlocuiască cu aceea, pe care o socot mai corectă, în *ă*. Astfel îi vedem că scriu : *latură* în loc de *lature*, *origină* în loc de *origine* sau *margină* pentru *marginie*. Ducând mai departe, ducând până la sfârșit, această... consecvență, ar trebui să zică și să scrie : „la *margină* de pădură, p'unde trece o cărară“...

— Acest din urmă cuvânt, adică diminutivul lui, ne amintește că este și o tendință inversă, adică de a înlocui terminația *femenină* *ă* cu *e*. Așa, am auzit pe unii stâlcind astfel următoarele două versuri populare :

D'aș face d'o cărărușe
Până la Maranda 'n ușe....

Tot așa veți auzi pe unii rostind : *mătușe* în loc de *mătușă*, sau *gușe*, *cenușe* în loc de *gușă*, *cenușă*. Aceste abateri sunt însă mai puține, și nu se datoresc, desigur, unor reminiscențe de regule gramaticale rău rumegate, de cari credem că au fost influențate celelalte.

Tot gramatica rău învățată pricinuește încureăturile de conjugare, despre cari am dat și până acuma destule exemple, și vom mai da acuma unul, pe care ni-l

reamintește tot confuzia dintre terminația în *e* și în *ă* ; — „Nu *suferă* comparație !“ — citim atât de adesea în proza ce se scrie astăzi. Gramatica protestează. *Suferă* ar presupune un verb *a suferă, suferare* ; dar limba nu *sufere* o asemenea conjugare.

Ne întrebăm însă: dacă unii n'ar învăța *de loc* gramatică, ar face oare greșeli ca aceasta? — Concluzia noastră ar fi: Ori s'o înveți cum se cade, ori s'o lași în pace și să vorbești și să scrii mai bine *după ureche*. Altfel te expui s'o pățești ca țiganul lăutar, care încurecându-se în principii și teorii de muzică, își strică arcușul și ajunge de nu mai știe să prindă cântecul nici așa, nici aminteri.

*

Cine o fi născocit, când și ce fel, pluralul *școli* în loc de *școale*? N'o fi oare aci influența pluralului franțuzesc *écoles*? — Riscăm presupunerea aceasta, fiindcă în limba populară n'am întâmpinat nici odată o asemenea formă de plural *femenin*.

Pe calapodul pluralului *școli* însă, în limba scrisă, se merge încetul cu încetul

tot mai departe. Se scrie *boli* în loc de *boale*, uneori *coli* de hârtie în loc de *coale*, —și ca mâne poate vom ajunge la *răscoli* în loc de *răscoale*, sau la... *oli* în loc de *oale*.

Dacă e vorba, mai degrabă ar putea fi logic ca acele substantive cari la singular sunt masculine, ca *ocol*, *pistol* sau altele, să tacă la plural *ocoli*, *pistoli*. Dar să zici *ocoale*, *pistoale*, dela *ocol* și *pistol*, însă *școli* dela *școală*, — ăsta e curat lucru pe dos!

Fiindcă ne-am așternut pe oarecari explicații, ne gândim cum se face de întâlnim atât de des, în proza gazetelor noastre, expresiuni ca: „mai interior“, „mai superior“, „cele mai principale“, etc.

Este evident, și credem că la cea mai mică reflexiune va înțelege oricine, că *superior*, *inferior*, sunt prin ele înșile niște comparative, prin urmare n'are ce să mai caute înaintea lor acel *mai*, care se cuprinde în chiar înțelesul acelor cuvinte. *Superior* s'ar putea tălmăci cu: „mai presus“, *inferior* cu: «mai prejos»:

Ce rost atunci să zici (că așa ar veni) «mai mai presus»,—«mai mai prejos»?.. Tot cam așa cu «cele mai principale»: *principale* este chiar un superlativ, el însemnează; «cele mai de frunte»; deci ar veni: „cele mai cele-mai-de-frunte“.

— „Cel mai principal argument al adversarilor noștri“ ..— zice un ziar, — ca și când n’ar fi spus de ajuns dacă ar fi zis: „Principalul argument“, sau și mai bine: „argumentul principal“. Altul iarăși scrie: „Acest lucru este de o importanță mult *mai inferioară*“... De ce *mai*, când ai spus destul zicând: „mult inferioară?“

Dar de unde vine deasa întrebuintare a acestor tautologii? Credem că explicația o găsim în alternarea de curente favorabile și contrare adoptării de neologisme în limba noastră. Când s’au luat mai întâi în limbă expresiile: superior, inferior, principal, etc., s’au luat cu înțelesul lor curat și s’a zis, sau s’a scris, corect: „acest lucru e superior sau inferior aceluia“; — „motivul principal care mă face să cred aceasta“, etc. Dar a venit apoi curentul anti-neologist, *superior* a fost înlocuit iar cu „mai presus“, *inferior* cu „mai prejos“, *principal* cu «cel mai de

fruntes», ș'așa mai departe. In sfârșit s'a produs reacțiunea actuală, s'a revenit la *superior* și *inferior*, dar s'a păstrat și *mai*, — s'a revenit la *principal*, dar s'a păstrat și *cel mai*, — din locuțiunile neașe românești de mai sus.

Cam tot acest lucru se va fi întâmplat și cu faimosul «prefer mai bine», capodopera genului. S'a zis întâi: «*prefer această expresie*» Nu e bine, nu e românește, au zis puriștii timpului; «vreau mai bine să mă folosesc, după putință, de cuvinte din limba noastră istorică și poporană... Fie dar; *vreau mai bine*. Au zis așa unii până la o vreme când s'au întors iar: — adică de ce n'am zice și *prefer*, că e tot cuvânt strămoșesc, de origine romană? Au reluat deci pe urgisitul *prefer*, — dar au păstrat, chipurile ca să împace toate gusturile, și pe eget-begetul *mai bine*.

Cui nu-i place această explicație, poate să caute și alta. Dar să lase la o parte eclectismul dus prea departe, și să adopte fie neologismul în toată întregimea și simplitatea lui, fie circumlocuțiunea de origine poporană românească. Una din două.

Cu neologismele se mai întâmplă și alte buclucuri. Fiindcă vorbim de proza de prin gazete, notăm expresia pe care o întâlnim aproape zilnic la rubrica faptelor diverse: „a *localiza* un incendiu“. — „După eroicele eforturi ale bravilor noștri pompieri, la ora la care punem ziarul sub presă, incendiul a fost complet localizat“... Căutând să înțelegem ce vrea să zică reporterul cu aceste cuvinte, găsim cu surprindere că el n'a vrut să ne spună altceva decât că... focul a fost *stins*! Ce însemnează însă a *localiza* un foc? Însemnează pur și simplu a-l mărgini în așa chip, în cât să nu mai amenințe vecinătățile. Dar dela *localizare* și până la *stingere* mai vă.

Vedeți, acelaș reporter, când nu scrie ci numai vorbește, n'ar fi în stare să ne spună că după atâta alergătură ce i-a pricinuit incendiul, s'a dus la Gambrinus să-și mai *localizeze* nițel setea... Asta e blestemul neologismelor!

Și mai sunt! — Nu le isprăvim noi aștea așa, cu una cu două.

OBSERVĂRI ȘI EXEMPLE

Este un fapt destul de curios, pe care trebuie să-l constatăm: că acei cari se interesează mai mult de însemnările acestea despre limba românească, cum se scrie de către unii în zilele noastre, nu sunt aceia cari ar putea, oricum, să învețe câte ceva din ele, — ci sunt dintre aceia cari ar putea ei să ne învețe ceva pe noi. Pe când cei dintâi continuă să cultive, imperturbabili, prin gazetele cari le adăpostesc proza, toate barbarismele și mahalagismele, toate stâlcirile și pocirile de limbă ce au obișnuit, — aceștia din urmă grămădesc exemplele greșelilor ce se fac uneori și prin simplă scăpare din condeiu, atât de dornici și geloși sunt de a vedeă scriindu-se peste tot o românească între toate neoașă și corectă.

Să continuăm, cu voia cititorilor, a da cuvenita atenție observărilor acestora din urmă, cu speranța că tot vom reuși, până în cele din urmă, să înfrângem nepăsarea și să ațâțăm interesarea și a celor dintâi.

Ne întreabă un cititor dacă e bine zis românește: «călătoresc *pe* clasa a treia?» Fără îndoială acesta e un germanism, și n'ar putea fi scuzabil de cât cel mult ținându-se seama de faptul că cei cari ne-au construit și administrat primele linii ferate, au fost nemți. Dar nu este corect a zice nici: «călătoresc cu clasa cutare», Se zice călătoresc *cu* căruța, *cu* trenul *cu* aeroplanul, — trenul însă având mai multe clase, se va zice, așa credem că e mai firesc: „călătoresc *cu* trenul *în* clasa cutare“.

Ar mai fi și o altă soluție, care ar putea să împace toate gusturile. La întrebarea: să zicem *în*? să zicem *cu*? să zicem *pe*?—s'ar putea răspunde: să le admitem pe toate trei și să zicem: „călătoresc *în cu-pe* de clasa cutare...“ (Dacă

găsesc loc; dar cum locurile sunt ocupate de obicei de către cei cu „permis liber“, călătoresc mai adesea pe coridor).

O scrisoare căreia trebuie să-i dăm o deosebită atențiune, este aceea pe care ne-o trimite vechiul și distinsul nostru confrate d. Al. Ciurcu,—scrisoare din care ziariștii de astăzi vor putea vedea cât de mult preț puneau înaintașii lor pe scrierea limbii românești, pe atunci pe când ea eră încă și mai mult „în formațiune“ de cât este astăzi.

O reproducem aci în întregime, lăsând la o parte numai câteva rânduri de recunoaștere, pe cari le păstrăm, cu modestia cuvenită, numai pentru noi :

...„Dar de ce nu tragi câte o răfuială și colegilor dela „Universul“? Astfel chiar în numărul de azi (4/VIII) citesc în articolul „Regularea granitei, etc.“ că comisia „a fost *augmentată* cu d. Docan etc.“ Sunt franțuzisme de cari îți vine mai greu să te ferești, dar când avem pe *a mări* și *a spori*, ce nevoie să recurgem la franțuzescul *a augmenta*? Și mulți îl între-

buintează, ca și cuvântul *ameliorare* în loc de îmbunătățire.

„Apoi zilnic citesc în *Universul* ca și în alte ziare: *seziune*, *azist*, *azistență*. Cei ce scriu așa, voesc, chipurile, să fie fonetici, dar numai fonetici nu sunt, căci toată lumea rostește *sesiune*, *asist*, *asistență*, ca și în limba franceză din care am luat aceste cuvinte.

„Tot în ziare citesc adesea *gabrioletă* în loc de *cabrioletă*. Or fi zicând *gabrioletă* geambașii dela Obor, dar asta nu e un cuvânt ca și cărturarii să scrie cum pronunță geambașii.

„Observația pe care o faci cu privire la *școli* în loc de *școale*, îmi amintește pe profesorul meu de limba română Pandele Dima. Eram în clasa a doua a gimnaziului din Brașov și Dima, după ce critică localismele bucureștenilor, ca *picere*, am *fostără*, etc., apoi întrebuintarea singularului *este* în loc de *sunt* (— „Ai castraveți?—Este!“), ne zicea:—Dar pe de altă parte cei din țară zic corect *case* și *școale*, pe când noi formăm greșit pluralul și zicem: *școli* și *căși*.

„Așa stau lucrurile acum 40—45 de ani

se zicea dincolo *școli* și aici *școale*. Acum e invers.

„Dar dacă *școli* ne-o fi venit de peste Carpați, în schimb cât de mult au contribuit ardelenii la alungarea din limba noastră a neologismelor nesăbuite!—Afară de asta, cuvinte ca *dealtmintrelea*, *deaminteri*, *oare*, *doară*, *bunăoară*, *pătrar* în loc de *sfert*, *harnic* și *hărnicie*, ca să nu mai citez alte pilde, erau întrebuintate de frații noștri de dincolo și aproape de loc de cei de aici. Tot așa ei întrebuintau infinitivul scurt unde cei de aici nu întrebuintau decât subjonctivul, de care și acum se face abuz la noi, mai ales în vorbire.

„Să fi poftit acum 30—40 de ani să auzi *pledoariile* (zi-i pe românește!) avocaților dela Paris! Aproape nu-i înțelegeai dacă nu știai franțuzește. Las'că unii au mers până a întrebuinta termeni ca *pursuivarisii*, dar chiar așa ne-au rămas o mulțime de termeni juridici francezi și auzim încă răsunând în palatul Dreptății cuvinte ca: *interjeiă apel*, *a prestă jurământ*, *conexiune* în loc de *alipire*, *prioritate* în loc de *întâietate* și multe altele încă și mai

puțin justificate. Bineînțeles că printre termenii juridici avem mai ales latinisme și de multe din ele nici nu ne putem lipsi, dar când avem termeni românești putem să le mai ocolim.

„In „Curierul Balassan“ din Iași se tipărește „sergenți *de vil*“ !

„Intre anii 1877—1880 vechiul meu coleg Bibicescu și cu mine, urmând pilda maestrului nostru C. A. Rosetti, ne întrecem care mai de care în scrierile noastre din *Românul* să înlocuim toate neologismele cu termeni neaoși românești mergând chiar până la pedantism. Consultând colecția de atunci a *Românului*, dovada va fi ușor de făcut. Se întrebunțau atunci în scriere cuvinte ca : preșanță, perseveranță, insistență, persistentă, capabilitate, perspicacitate, stimulațiune, dispozițiune, serenitate, plenitudine, constanță, misiune, agitațiune, estropiare, conclusiune, participant, culpă și culpabil, etc., cuvinte cari se întrebunțează și azi, dar noi nu scriam decât : precădere-stăruință, hărnicie și destoinicie, pătrundere, îndemn și imbold, pornire, aplecare și înclinare, seninătate, plinătate, stator-

nicie, menire și chemare, sbuciumare, mișcare și frământare, schilodire, pocire și schimonosire, încheiere, părtaș, vină și vinovăție, etc. Tot noi scriam *cap* și *căpetenie* în loc de *șef*; de frunte, frunțași înaintaș, fruntarie și graniță în loc de *frontieră*; amintire în loc de *suvenir*, îndrumare în loc de *directivă*, înrăurire în loc de *influență*, însușire pentru *calitate*, sorti de isbândă în loc de *șanse de succes*, prinsoare și rămășag în loc de *pariu*, tolosință în loc de *uzare*, a isbuti pentru *a parveni*, a limpezi pentru *a clarifică*, a lămurii și a desluși pentru *a esplică*, a întregi pentru *a completa*, a înlesni pentru *a facilita*, a îngădui, pentru *a permite*, a se feri și a ocoli pentru *a evita*, îndoelnic pentru *problematic*, desăvârșit pentru *perfect*, săptămânal pentru *hebdomadar*, neasemănat pentru *incomparabil*, temelie, întemeiat, pe temeliiul căruia; în loc de *bază*, *bazat*, pe *baza* căruia, etc.

Se încetățeniseră în limba noastră ad-
verbe ca *naturalmente*, *complectamente*
conformamente, *evidamente*, etc., dar noi
le înlocuiam cu: firește, pe deplin, potri-
vit și amăsurat, vădit și învederat.

„Dar m'aș opri, dacă aș vrea să continuu? Vream numai să arăt că *Românul* a contribuit mult la îndreptarea limbii și că prin urmare ziarele au o înrâurire însemnată în astă privință; cu cât mai mare trebuie să fie această înrâurire astăzi, când numărul cititorilor s'a înmulțit așa de mult!“...¹⁾)

Inrâurirea e mare, în adevăr; din nenorocire însă, în cea mai mare parte, în înțelesul cel rău. Cât n'ar tolosi, astăzi încă, multora dintre confrăți răsfoirea paginelor bătrânului *Românul*, în ceasurile de răgaz. Dar colecțiile pilduitoare dorm, neturburate, în rafturi de biblio-

1) Sfârșitul scrisorii d-lui Al. Ciureu, omis la publicarea acestui articol în *Universul*, îl restabilim aci:—„Mi-aduc aminte că persoanele din clasele mai înalte spuneau că au fost la *Temesvar*, la *Hermannstadt*, la *Klausenburg*, și vedeam tipărite astfel până și în *Monitorul oficial* numele orașelor *Timișoara*, *Sibiu*, *Cluj*, etc.—Încă o observațiune înainte de a sfârși: Imperfectul se formează prin adăogirea terminațiunii conjugale la infinitivul scurt; de pildă *dormi-am*, *citi-am*, *privi-am*. Cu toate astea vedem scriindu-se *dormeam*, *citeam*, *priveam*. — Dar câte ar mai fi de spus!“

teci; grăbiți, noi am părăsit căile vechi și bune, și am purces pe altele, mai la îndemână și—ca vai de ele!

*

O observație pe care ne-o face un cititor, deschide o chestiune pe care am atins-o prea puțin până acum, — aceea a *provincialismelor*. „A rămas surprins“ cititorul nostru, că sfătuim să se zică *ușă, mătușă* etc., pe când *românul* (după dumnealui) ar fi zicând: „*ușe, mătușe*“... Nu; ci este adevărat numai că sunt *unii* români cari zic așa; dar limba literară n'a admis acest fel de pronunțare, după cum n'a admis *oichii* sau *ureichia*, cuvinte pe cari unii scriitori au încercat să le adopte astfel în scrisul lor, după o pronunțare provincială restrânsă.

CUM TRADUCEM

Este bine-înțeles că traducерile, și în deosebi traducерile operelor literare, trebuie să fie făcute de pe textul original, și nu de pe o altă traducere. Cu toate acestea se pot îngădui esceptii. La noi de pildă, cu traducерile din limba scandinavă; n'am avut cunoscători ai acestei limbi, printre literații noștri, ei n'au cunoscut literatura aceasta decât indirect, cu ajutorul traducерilor franceze și mai ales germane. Dar limba germană e atât de înrudită cu cea scandinavă, și se fac în acea limbă traduceri atât de exacte, atât de conștiincioase, încât putem să avem toată încrederea că traducerea românească poate să fie tot așa de bună ca și când ar fi fost făcută de pe original. Insuși d. Titu Maiorescu n'a crezut

numaidecât necesară o cunoaștere aprofundată a limbii scandinave pentru traducerea unei drame a lui Ibsen, ci s'a folosit de o versiune germană, și astfel ne-a dat în românește pe „Copilul Eyolf”.

Cu traducerile din rusește lucrurile încep să se schimbe, de când avem câțiva literatori cari cunosc acea limbă. Până mai anii trecuți eram nevoiți să ne mulțămim și aci cu traducerile indirecte, din franțuzește sau nemțește, -- și oricum, se va fi pierdut mult din savoarea originalelor; dar astăzi avem dreptul să cerem să se lase traducerile din rusește pe seama celor ce ni le pot da dela obârșie,—bineînțeles cu condiția ca traducătorul să știe nu numai bine rusește ci și bine românește.

Când va fi vorba de principalele limbi culturale, franțuzește, englezește, nemțește, italienește, firește că n'ar mai putea încăpea, ca pentru limbile mai puțin cunoscute, nici-o scuză de a ni se da o traducere pe cale indirectă ... Și totuși par'că ar fi de îngăduit și aci o mică excepție, —(mică, vorba vine): O traducere din Shakespeare, de pildă. Se știe că în limba

germană Shakespeare e tălmăcit astfel, încât se poate zice că aceste traduceri fac astăzi parte întregitoare din însăși literatura germană. Am putea deci, mai la urmă, să primim cu toată încrederea o traducere a unei piese a lui Shakespeare după versiunea germană, — dacă..

Aci vine să se accentueze lucrul de competenție la o traducere: *Dacă* traducătorul este nu numai un cunoscător de limbi, ci el însuși un literat, un artist în mânănuirea limbii sale proprii.

Iată, dăm din întâmplare peste o traducere a tragediei lui Shakespeare, *Iuliu Cesar*.¹⁾ Puteam să luăm și alta, dar asta ne cade acuma sub ochi, și ne ajunge pentru ceea ce voim să arătăm, fără să ne preocupăm nici chiar de numele traducătorului.

E probabil că traducerea aceasta e făcută direct din englezește, — deși unele locuțiuni par a dovedi că se va fi con-

1) În vremea când se tipăria această culegere, o altă traducere a tragediei *Iuliu Cesar*, de astă dată foarte merituoasă, se publică în revista „*Luceafărul*“ din Sibiu; se datorește d-lui I. Borcia.

sultat și vre-o traducere franceză. Dar ce folos de toată truda și cunoașterea de englezește a traducătorului, câtă vreme româneasca sa a rămas pentru noi... tot un fel de englezească.

— „Hai plecați! *alergați* acasă trântori. *E azi* o zi de sărbătoare? Nu știți că meseriașilor *li* e interzis în zile de lucru *a* se preumblă, fără *a* purta semnul meserii lor? Spune care e meseria ta?” — astfel se adresează tribunul Flavius, la ridicarea cortinei, mulțimii pe care vrea să o gonească,—iar cel interpelat răspunde: — „Eh domnule, sunt *un* dulgher!”

Vedem astfel chiar dela început greutatea cu care traducătorul se luptă cu limba. . românească. In loc să ne redea în cuvinte firești, mlădioase, vioae, in-joncțiunea tribunului și răspunsul dulgherului, ne înfățișează o traducere școlărească, grunțuroasă, care dacă ar fi rostită pe scenă, de sigur ar trebui să producă o ciudată impresie.

Și ceea ce începutul traducerii promite, tot restul ei ține. «Cârpaciul de încălțăminte vechi», interpelat la rândul-i, rostește: «Când *ele* sunt greu atinse, eu

sunt acela care vindecă rănile lor!» Tribunul Marullus vorbește de cei cari „se urcă pe ziduri și pe *parmaclăcuri*“ șezând acolo «pe cât e ziua de lungă» și aclamând cu toții, până ce turbură „chiar pe Tibru în albia sa“; apoi aruncă flori „pe calea“ aceleia care vine pășind triumfător «peste sângele lui Pompeius...» În sfârșit după ce tribunii au gonit „*pleba*“, vine Cesar și dă lui Antonius o poruncă, la care acesta răspunde: «Imi voi aminti-o. Când Cesar zice „fă aceasta“ e ca și când ar fi făcut».—Iată și prorocul, care sfătuește pe Cesar să se «păzească de *Idul* lui Martie...» *Idul*? Dar *idus* este plural; asta însă e latinească, și traducătorul știe numai englezește.—Cesar nu pricepe bine, și atunci Brutus îi explică: «...el îți vestește a te păzi de idul lui Martie!»...—„A se mai slăbi cu asemenea traducere“, ar zice maistrul Caragiale.

Traducătorul nu cunoaște de altminteri însemnarea exactă a o mulțime de cuvinte românești. Astfel chiar cuvântul acesta: „*dealtminteri*“, sau «dealtmintrele», cum scrie el.—«Smulgând penele din aripile lui Cesar»,—traduce într'un loc—„îi vom

opri sborul *cel* ambițios care dealtmintrele l-ar urcă sus...“ Ce însemnează asta? însemnează că de geaba îi vei smulge aripile, dacă «dealtmintrele», el tot se va urcă sus... Traducătorul a vrut să zică.. *altfel*.

A *țipă*... — „Eh bine, i s'a oferit o coroană și când ea i se oferă el o împinge la o parte cu dosul mânei *sale*; și atuncea poporul *țipă* de bucurie...“ — „Și de ce *au țipat* ei a doua oară....?“ — „Ei *au țipat* de trei ori...“ Este aci și abuzul de pronume, o altă caracteristică a oricărei traduceri școlărești; dar poporul care *țipă* de bucurie, și încă nu numai odată, ci *țipă* de două, de trei ori?...

Prilej... — «Despre mine, zice Brutus, nu am alt *prilej* de a-l respinge decât numai pentru binele obștesc»... *Prilej* însă este *ocaziune*, iar nu *motiv*.

A *răstălmăci*....—Traducătorul întrebă înțeață acest cuvânt în loc de a *tălmăci*: „să *tălmăcim* acest lucru în cutare sens“, vrea să zică,—și scrie: „să *răstălmăcim*!“ —Apoi așa cu adevărat nu se *tălmăcește*, ci se... *răstălmăcește* (adică se dă o interpretare falșă,—asta însemnează).

— „Nu am putut, stăpâne, să-i recunosc“, zice Lucius, „fiindcă *port* pălăriile îndesate peste urechi“... Câte pălării avea obiceiul să poarte Lucius? Ori e vorba de acelea pe cari le *poartă* ceilalți?

— „E *timp de a* ne despărți!“ — „De sigur, să nu-i trecem cu *vedere*!“ — „Împărtășește-mi mie, *ție însuși!*“ — „Din toate minunile de *carele* am auzit!“ — „Arată-mi motivul *marele* Cesar, ca să nu mă rătădă când voi spune-o...“

Dar de asta ce ziceți: „Caută să fiu înconjurat de bărbați grași... și de acei cari dorm bine *la noaptea!*...“ Asta a mai pățit-o numai acela care, voind să citeze proverbul: „toamna se numără bobocii“, — a nimerit-o, cu defectuoasa-i cunoaștere a limbii românești, astfel: „*La toamnă* se numără boboci...“ — De sigur că Cesar n'a vrut să zică despre cei cari aveau să doarmă bine *în noaptea aceea*, — și aceasta nici nu se putea ști, — ci despre cei cari dorm bine de obicei *noaptea*.

Cei cari fac asemenea traduceri n'ar trebui să fie dintre aceștia, căci li s'ar cuveni cu adevărat să-i mustre puțintel conștiința.

ROMÂNEASCA DE CAFENEA

Sunt unii scriitori cari, închipuindu-și că vorbesc la priceperea țaranului, își confecționează o limbă ciudată, care nu e de nici un fel, nici literară, nici populară, ci un jargon hibrid, artificial și caraghios. Este ceva ce s'ar putea asemăna cu mania ce eră mai de mult la teatrul nostru de a se lua un fel de rostire foantă și târăganată drept rostirea țărănească; tip, dela care nu se depărtă nici un actor, din momentul în care îmbracă pe scenă țăarii și sumanul și până ce-i restituie, la garderobă. Dar aceasta o amintesc acum numai ca asemănare și intrare în materie. Vreau să spun câte ceva mai cu dinadinsul despre o altă manie ce s'a pornit dela o vreme, aceea de a se presăra limba pieselor de teatru, în tradu-

cere, cu locuțiuni și idiotisme cari ar avea, chipurile, să-i dea aerul cu adevărat românesc, „să nu se cunoască de loc că e traducere“... Se confecționează și cu acest chip un jargon nu mai puțin silnic, tras de păr și caraghios, sub cuvânt că acesta ar fi cel natural, *degajat* și pe înțelesul, sau chiar și pe placul tuturor.

Care ar fi să fie acest înțeles, care ar fi să fie placul acesta al tuturor?... Limba jupuită de tot ce e literar, limba ordinară, trivială,—limba de cafenea?

Adică dacă am presărat dialogul unei traduceri cu locuțiuni ca acestea; „Ei comedia dracului! Ei drăcia dracului!“ — i-am dat numaidecât un aer românesc, măcar că în colo am păstrat franțuzisme cu duiumul?..

Nu vorbim, firește, de piesele de teatru cari chiar în original coprind, în parte, expresiuni de acestea, într-o cât aduc pe scenă personajii cu deprindere de vorbă mai ordinară. Dar, lucru curios! La noi s'a criticat o ast-fel de traducere, în care expresiunile „triviale“ erau mai mult decât justificate, căci nu făceau decât a reproduce, atenuat încă, originalul,

iar pe de altă parte trec, ca o scrisoare la poştă, vorba francezului,—traduceri cu adevărat *trivializate*.

Este, de pildă, un mediu care nu e nici de boemă, nici de... artişti, în care un traducător vrea să ne facă să credem că se vorbeşte la fiecare moment cu „comedia dracului“, cu „drăcia dracului“ şi cu alte „poi să vezi“ şi „afurisit să fiu“—mai lipsiă să se adauge: „eu şi cu tot neamul meu, şi uite aşa să se facă ăl de minte cevaşilea cât negru subt unghie!“

— „Şterge-ol“ zice într'o piesă de acestea o domnişoară din *hai-laiif* către un tânăr *idem*; iar când acesta stă la îndoială şi vrea să îngâne o protestare, aceeaş gîngaşă damicelă îi taie apa dela moară cu un energic:—„Pliscul!“

Pentru variaţie, altă dată o să-i zică:—„Botul!“ sau:—„Fleoanca!“—Nici o mirare.

Ei, dar are şi momente când nu e aşa de straşnică, ci se mai înduioşează cononiţa noastră. Atunci o să-i zică tânărului:—«Eşti gigea!»—o să-l ia cu: „dragă domnule“ şi n'o să-l mai slăbească din: „e drăguţ, dragă Doamne!“

Un cuvânt de care se face un abuz enervant în traducerile acestea de cafeneă, este: „plicticos, plictiseală, plictisit„. La fiecare două-trei replici, refrenul reapare; —cuvântul se pare că corespunde la o variată mulțime de termeni franțuzești, —în tot cazul corespunde efectului pe care întrebuintarea lui stăruitoare îl produce.—Alt cuvânt presărat, ca măraru, ca să desăvârșească fizionomia get-beget românească a acestor traduceri, este: „*ă-sta, asta, ăla, aia*“... Zicem și aci *cuvânt* la singular, fiindcă în adevăr sunt numai diterite forme ale aceluiaș cuvânt. Luați o traducere dintre acelea despre cari pilduim—se găsesc destule în bibliotecile de popularizare,—și numărați, dacă sunteți hărăziți dela fire cu destulă răbdare, de câte ori traducătorul trece, cu eleganța acestor termeni, peste fel de fel de greutateți de tălmăcire ce prezintă originalul pe care-l torturează.

— „Câte alea!“—cum zice în limbagiui-ales un personaj de cea mai înaltă distincție dintr'o piesă ca acestea. Tot el ne va vorbi despre unele lucruri „gogonate“ sau „alandala“, și se va plânge de un

prieten, nu mai puțin distins decât dânsul, că... „prea le face de oaie!“...

E compensat, cel puțin, că mai are și un alt amic, care, spre deosebire de celălalt, e „levent“! Atâta de levent. în cât, la ocazie, poate să-l împrumute cu ceva *poli I...* Ne mirăm că n'a zis *bumașcă*,— fiindcă, firește, între așa personagii împrumuturile cu un *pisoiu* sau doi, n'ar fi putut fi de circumstanță.

O damă care vrea să găsiască scuza unei purtări cam libere în comparație cu altele, zice: „Par'că *astea sunt mai breze!*“ Iar unuia care umblă cu „marafeturi“ — „ce-i marafetul ăsta“? — îi ripostează; „—Ești *șmecher!* și vrei să umbli cu *șireclie I...*“

— „Taci *din gură!*“ e o expresie pusă iarăși în gura unui „*homme du monde*“ —ca și expresiile curente dela „Union“, „Cazes“ sau «Leul și cârnatul»:—„Aranjez eu!“... „Ai știut să te învârtești?“

— „*Bravos, dragă domnule!*“...

Apoi dacă personagiile de distincție din piesele traduse într'o asemenea limbă de cafenea, vorbesc așa, cum o să vorbiască personagiile de condiție mai proastă, de

condiție inferioară, din aceleași piese?

Cum? Iată așa: — „Ia ascultă, bă!...
Ăsta e un valet francez de casă mare;
tot el o să ne vorbiască, pe românește,
de un *vardist* cu care nu mai știm ce
daravelă are...

Să credeți că toate citatele acestea sunt
din una și singură traducere a unei piese
care a avut succes—se zice—pe o scenă
ce, din fericire, nu a fost a Teatrului
Național.

Acuma, mergând înainte pe această cale,
adică desvoltându-se această școală de
traduceri, nu va fi departe timpul când
vom auzi pe scena unor teatre, și vom
citi prin bibliotecile de popularizare, piese
în cari vom întâmpina dialoguri ca acesta:

„*Marchizul X.*— Ce mai alabala, bre?

„*Contele Y.* — Ia mă bălăbănesc și eu
acolo cu câte alea...

„— Vorba e de învârteală. Se aranjează
afacerea în chestie?

„— De asta nu mă sinchisesc acù, o
mai dau și dracului.

„— Și 'ncolo?

„— Ceac-pac“.

DREAPTA SCRIERE

Generația mai tânără de astăzi nu prea își bate capul cu chestiile de ortografie; — probabil pentru că astăzi a ajuns atât de ușor să se scrie ortograficește corect limba românească, încât nimeni nu se mai sinchisește să o scrie oricât de... necorect. Firește, niște reguli așa de simple, cari pot să fie memorizate cu atâta înlesnire, ce nevoe să le mai înveți, și învățându-le să le mai și respecti?...

Altfel eră odinioară, când toată cărturărimea românească, de dincoace, de dincolo, și până departe pe la universitățile din străinătate, se pasionă fie pentru *etimologism*, fie pentru *fonetism*. Ca în orice luptă înverșunată, exagerările abundau, și dintr'o parte și dintr'alta, — dar ca în orice luptă, un fond oarecare de dreptate eră, și într'o parte și în cealaltă.

Când s'a părăsit cu desăvârşire scrierea chirilică pentru cea cu litere latine, unii dintre gramaticii, dintre filologii noştri, au crezut momentul potrivit ca să dea limbii noastre scrise întâişişarea originii ei latine, într'o măsură cât mai întinsă. Măsura cea dreaptă însă a fost întrecută, s'a pretins ca să mergem înapoi până la forme ipotetice prin cari ar fi trecut odinioară limba noastră vorbită, să scriem *dein* pentru *din*, *scaimb* pentru *schimb*, *calcaniu* pentru *călcăiu*, — ş'asa mai departe. Aceste exagerări au făcut, probabil, mai mult rău etimologismului în ortografie decât toate argumentele superiorităţii de ordine *practică* a fonetismului, şi au determinat triumful grabnic şi definitiv al acestuia din urmă.

Care erà partea de dreptate pe care o aveau totuşi, în fond, partizanii unei ortografii mai puţin fonetice? Erà desigur aceasta că: un cuvânt scris, într'o limbă, nu este ceva inert, nu este o notaţie mecanică şi moartă a unui sau unor sunete, ci este reprezentarea a ceva organic, rezultat dintr'o dezvoltare mai veche şi susceptibil de o dezvoltare viitoare, ca orice organism în lumea aceasta.

Cuvântul, ca ceva viu — ziceau etimologiștii — trebuie să-și aibă și el fizionomia lui, semnele lui de recunoaștere ca obârșile sau ca înrudire, *din* sau *cu* altele. Căci tot ca o exagerare, exagerare de fonetism de astădată, trebuie să privim, de pildă, scrierea unor cuvinte ca *pâne*, *câne*, *când*, *Român*, în felul: *pîne*, *cîne*, *cînd*, *Romîn*. — și mult mai nimerit ar fi fost, în acest caz, să se fi păstrat pentru vocalele închise din limba noastră semnele din alfabetul chirilic.

Argumentul cel mare și triumfător al ortografiei fonetice a fost înlesnirea scrierii. Asta e cu adevărat ortografia democratică, ortografia pentru toți. N'ai nevoie să știi multă carte, îți ajunge să știi *literele* ca să poți scrie cu ortografia aceasta...

Oare așa să fie? — Nu e tocmai așa; aicea față de îndreptățirea mare a fonetismului, vine și mica socoteală greșită, pe care au făcut-o fanaticii lui.

Și mai întâi, de unde și până unde a se pretinde ca regulile dreptei scrieri să fie potrivite pentru uzul și al celui din urmă neștiutor de carte, de regulile lim-

bii, ale gramaticii și așa mai departe. Cum? atunci de ce să nu căutăm a reduce și aceste reguli până la înțelegerea, sau neînțelegerea, tuturor?...

În realitate, iată ce se întâmplă : În realitate nici cu cea mai fonetică dintre ortografii, neștiutorul tot nu va ajunge să scrie corect; el tot va face greșeli de ortografie, chiar când regulile ei vor fi reduse la ultima simplitate posibilă.

Spre pildă, va scrie : *mam* dus, *team* văzut întrun loc, *nam* crezut, deși cu fonetismul nostru nimeni la noi n'a ajuns încă până aci, ci scrie și cel mai extrem : *m'am*, *te-am*, *într'un*, *n'am*. Alții, cei mai răi, cari vor să se arate a ști mai mult decât știu, vor scrie : „*ce zice-ți, ține-ți voi minte?* — eu *a-și* crede că e *m'ai* bine așa“... etc. Acestea nu sunt numai presupuneri; putem să arătăm oricând prin ziarele noastre mostre de o scriere ca aceasta...

Ce însemnează ? Însemnează că în zadar se va căsni oricine să inventeze o ortografie pentru ignoranți. Așa ceva nu e cu putință. Cel care vrea să pună pe hârtie în chip corect ceea ce are de împăr-

tășit altuia, totdeauna va trebui să știe ceva *carte* — iar dacă n'o va ști, atunci orice ortografie îi este indiferentă.

Să nu se sperie cititorul că toate acestea ar avea cumva scopul sau intenția să se rezolve în propunerea vreunui — nou sistem de ortografie.. Dumnezeu ferească! Astăzi și orice predică în această privință ar fi în pustiu.

Nici nu mai vedem, e adevărat, din nici o parte, nicio predică, nicio propagandă. În schimb, observăm altceva. Ici-colo, în toate părțile, scriitori frunțași, filologi, literatori sau simpli polemisti, stăruiesc în câte un sistem ortografic cu totul *a parte*. Nu știm dacă e așa, dar impresia pe care ne-o lasă este pare că vor cu toții să facă — în ciuda Academiei. Adică cum să vie Academia să ne impună nouă reguli ortografice?... Nu suntem și noi, oricare din noi, tot atât de competenți, ba unii chiar și mai competenți, decât Academia? — Adoptă ea un sistem? ei bine, noi toți cei cari nu concurăm la premiile ei, sau cărora oficialitatea nu poate să ne impună nimic în această privință, vom zice : *iaca ba !*

Are și acest lucru originalitatea lui. Dar poate că ar fi mai bine să se sacrifice originalitățile, chiar și cele mai interesante, de dragul solidarității, al unității. Academia, cu ultimul ei sistem ortografic, a căutat să împace și fonetismul extrem cu unele considerații de fisionomie, de *obârșie*, a cuvintelor. Foarte bine. Nu va împiedică nici ea, de pildă, pe unii neînțelegători, să scrie : „într'ânsul“, „neâmpăcați“, sau altele de acestea ; dar aceștia vor rămâne, cum am spus, pururea *neîmpăcați* cu orice sistem de ortografie, *într'înșii* nu va prinde niciodată simțul și înțelesul niciunui fel de dreaptă scriere.

Să adoptăm cu toții, am zice deci,—dacă ne-ar fi permis să exprimăm în acest fel o părere,—ortografia Academiei. Iar dacă nu ne place, să facem tot ce e cu putință, și permis, ca să intrăm în sânul ei, și să ne valorăm *acolo* amintiri nobilele și laudabilele porniri reformatoare.

LIMBA VORBITĂ ȘI LIMBA SCRISĂ

La toate popoarele din lume este o deosebire între limba vorbită și limba scrisă. Adică e deosebirea aceasta, că pe când limba vorbită e supusă mai ușor multor înrâuriri schimbătoare, limba scrisă rămâne mai mult timp aceeaș. Acest timp *mai mult* atârnă dela perfecțiunea până la care ajunge așa numita limbă *literară* oricum, *direcția* în care are să urmeze această desvoltare se imprimă de timpuriu, și durează câteodată vremuri incalculabile.

Limba vorbită se diferențiază uneori până la *dialecte*, deși limba scrisă, limba literară, rămâne încă aceeaș pentru întreg neamul. Unele dialecte se ridică până la a-și încropi o literatură specială a lor ;

cazurile sunt totuși rare, și chiar și atunci, deasupra literaturii dialectale rămâne literatura cea scrisă în limba recunoscută de toți ca fiind aceea esențialmente *cultă* a fiecărui neam.

Această limbă poate să intre, în parte mai mare sau mai mică, în întrebuințarea zilnică. Și la noi, la români, sunt mulți cari vorbesc întocmai așa cum se scrie în limba literară;—avem însă și noi, dacă nu dialectele, dar de sigur provincialismele noastre,—și mai avem apoi, la marginile etnice ale teritoriului locuit de poporul nostru, influențele străine, în ce privește pronunțarea, sau chiar în ce privește înlocuirea unor expresii din limba noastră cu altele, din limbi străine.

E greu să se lupte împotriva acestor influențe,—e greu să se mențină unitatea limbii *vorbite*; față de această greutate avem însă o datorie cu atât mai mare să căutăm să stabilim și să menținem unitatea limbii *scrise*, a limbii *literare*. Căci vom avea aici în totdeauna un izvor de împropițare care va opri rătăcirile prea depărtate,—și tot va fi mai bine ca să avem români cari să vorbească chiar

stricat românește, de cât să-și părăsiască limba cu totul.

Chiagul rămâne în totdeauna limba cultă, limba literară. De aceea trebuie să ne dăm toată silința, românii de pretutindeni, ca să cultivăm și să întrebuintăm una și aceeași limbă *scrisă*.

E adevărat că astăzi, și afară din hotarele regatului nostru, se scrie, și chiar se vorbește, o limbă românească destul de curată, ba uneori foarte frumoasă. Avem scriitori peste munți cari nu stau mai prejos, în această privință, de scriitorii cei mai buni din țară, — și sunt chiar unii cari au contribuit și contribuie cu partea lor hotărîtă de „creștere a limbii românești“, de îmbogățire și dezvoltare a comorilor limbii noastre literare.

Dar e adevărat iarăș că tot mai sunt și unele abateri în cari se stăruiește, și cari ar fi bine să fie înlăturate cu totul.

E îmbucurător, și uneori chiar înduioșător, când vedem silința pe care și-o dau prin unele părți românii de prin marginile mai depărtate ale teritoriului nostru etnic de a se pune la unison cu limba *din țară*. Din copilărie știu despre

o bună româncă de prin Zarand, femeie altminteri din popor, care ținea mult ca singura fată pe care o avea să deprindă o limbă românească plivită de expresii de origine ungurească,—și atuncea îi tăcea ea însăși, zilnic, lecții ca aceasta: „Să nu che șierșie dumniedzău să mai aud lo ghin gura ta o vorbă ca așeia cum că *«mă gânghesc»*; numai așa să ziși și tu, că *«mă cujet»*... Erau obiect de haz, asemenea lecții, pentru cei cari nu puteau prețui îndeajuns ceea ce erau îndemn și pornire din conștiință națională, în naivitatea exprimării lor.

Zic însă iarăș: Nu este atâta de însemnată năzuința aceasta de a îndreptă limba vorbită, și reușita ei peste tot nici nu este cu puțință, dar e de cea dintâi însemnătate, și e mai ușor posibil, ca să se unifice pe deplin limba scrisă, limba noastră cultă.

Intr'o conferință istorică pe care a ținut-o în vara anului... d. profesor bucu-reștean Ion Clinciu la Bran, satul d-sale de naștere, a atins în treacăt și chestiunea limbii pe care o deprind românii din partea locului în școală, și a pilduit

foarte trumos zicând: «Domnilor învățători! Indreptați pe elevii dumneavoastră și nu le mai îngăduiți să zică, dar ferivi-vă și dumneavoastră a zice că „merg pe clasa a treia“, par'că ar merge pe vârful șurii, sau «capătă două darabe de pită și un zlot *la* săptămână și 20 cruceri *la* zi“. E bine să le socotiți greșelile ce fac, cu dreaptă măsură, dar nu să le *computați* cu asprime, căci, de vor fi prea simțitori se îmbolnăvesc, fără să se lase a *deveni morboși* nici în ruptul capului; fiindcă în cazul acesta vor avea de lucru cu *apoteca*, deși farmacia le stă în cale. Când *morbul* vorbelor prea latinești vă amenință cu contagiunea, să nu „băgați cerere de răcurare la fizicul comitatului“, când puteți prea bine să vă mulțamiți și cu o înaintare de petiție la medicul primar al județului, ceea ce vi se cuvine, dar nu «vă compete». Nici chiar cu «absoluții de teologie» să nu fiți absolut de loc îngăduitori, și când îi prindeți că „umblă pe tren“, arătați-le pe necărturaril cari se suie în tren spre a călători până la Brașov, unde sosesc la unsprezece fără un sfert, nu ca ei la „3 pătrare la unsprezece“...

Acî sunt și exemple de limbă vorbită greșit, dar sunt mai ales exemple de expresii introduse în limba vorbită prin influența unei limbi pretinse culte, care s'a depărtat de trunchiul aceleia cultivate în centrul cultural al românismului, sau a crescut alătura de el, ca niște nulele sălbatice alătura de pomul altoit. Reiese însă de aci, totdeodată, și influența bună pe care ar putea s'o aibă asupra limbii vorbite limba cultă, limba scrisă, când ea ar ajunge la unitatea dorită.

Par'că auzim pe unii cărturari de peste munți că ne întreabă dacă noi pretindem ca dâșii „*să abstea*“ dela niște vechi deprinderi de exprimare? — da, răspundem, — dar mai ales *să renunțe* la ele; o să ne spună că le-au deprins „*înainte cu 20—30 de ani*“; — le răspundem că de le-ar fi deprins și de acum o sută sau două de ani, tot trebuie să le părăsească. Au „*întrelăsat*“ să dea destulă atenție dezvoltării limbii din țară, — să nu mai uite acest lucru de aci înainte, să nu-l piardă din vedere, sau să zicem chiar: să nu-l neglijeze, — tot mai bine.

Exemple s'ar mai putea aduce ele de-

stule. Pentru ceea ce am vrut să spunem
aicea ajung acestea, și dorim numai ca
ele să nu fie luate în înțeles de *perho-
rescare*, ci numai în acela de sfat frățesc
spre o mai îndeaproape îndeletnicire cu
modelele de limbă (pe lângă că mai pot
fi și stimulări de cugetare),—pe cari le-au
dăruit întreg neamului scriitorii noștri
de frunte, de mai de mult și de astăzi.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

CUPRINSUL

	<u>pag.</u>
Știi românește ? I	9
II	17
Imbogățirea limbii	25
Cuvinte și înțelesuri	33
Mărunțișuri	41
Un cuvântel buclucaș	49
Sărăcie și slujire	55
Cuvinte de prisos	63
De vorbă. . . despre vorbe	69
Cum se zice ?	77
Ciudățeni și pociri	85
Voci din public	91
Nedumeriri și siguranțe	99
Greșeli de tipar	107
Plivind prin gazete	115
Observări și exemple	123
Cum traducem	133
Româneasca de cafea	141
Dreapta scriere	147
Limba vorbită și limba scrisă	153

Biblioteca Semizarelei
de Estetică și Critică Literară